

L'o

L'ordenació de termes

en primer **terme**.⁴
Criteris i Mètodes

L'ordenació de termes

Direcció de la col·lecció:

Rosa Colomer i Artigas

Coordinació:

F. Xavier Fargas Valero

Redacció d'aquest volum:

Maria Navas Jara

Edició:

F. Xavier Fargas Valero

Pilar Hernández Abellán

Il·lustracions:

Henar Velázquez Montané

L'ordenació de termes

Biblioteca de la Universitat de Vic. Dades CIP:

L' **Ordenació** de termes / [coordinació: F. Xavier Fargas Valero; redacció: Maria Navas Jara]

p. ; cm. - (En Primer Terme ; 4. Criteris i Mètodes)

Bibliografia

ISBN 978-84-9766-263-5 (Eumo)

ISBN 978-84-393-7746-7 (TERMCAT)

I. Fargas Valero, F. Xavier II. Navas, Maria III. Col·lecció 1. Terminologia 2. Ordenació alfabètica
804.99-32
801.32
001.815

Disseny de la coberta: Eumogràfic

Maquetació: Victòria López

Primera edició: maig de 2008

© TERMCAT, Centre de Terminologia

© d'aquesta edició:

Eumo Editorial. C. de Perot Rocaguinarda, 3. 08500 Vic
Tel. 93 889 28 18 - Fax 93 889 35 41
www.eumoeditorial.cat - eumoeditorial@eumoeditorial.com
-Eumo és l'editorial de la Universitat de Vic-

TERMCAT, Centre de Terminologia
Diputació, 119. 08015 Barcelona
www.termcat.cat - informacio@termcat.cat

Impress a Liberdúplex

Dipòsit legal: B-20.223-2008

ISBN Eumo Editorial: 978-84-9766-263-5

ISBN TERMCAT: 978-84-393-7746-7

Queda expressament prohibida, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, tant si és feta per reprografia o per tractament informàtic com per qualsevol altre mitjà o procediment. Queda igualment prohibida la distribució d'exemplars d'aquesta edició mitjançant lloguer o préstec públics.

TAULA DE CONTINGUTS

Introducció	9
1. Ordenació de termes	13
2. Tipus d'ordenació alfabètica	21
3. Particularitats de l'ordenació alfabètica	25
4. Criteris d'ordenació alfabètica	29
5. Altres criteris singulars en l'ordenació alfabètica ..	39
6. L'automatització de l'ordenació	49
7. Annex 1. Exemple de llista ordenada	55
8. Annex 2. Exemples de tipus d'ordenació	59
9. Bibliografia citada i normes de referència	89
Índex general	93

INTRODUCCIÓ

Establir criteris i aplicar-los sistemàticament no sempre és una operació senzilla. L'ordenació alfabètica n'és un bon exemple: una cosa és l'alfabet i la seva composició, i una altra el procés d'ordenació alfabètica de les paraules. Les unitats terminològiques no són únicament el producte de la combinació de les lletres de l'alfabet: les xifres, els diacrítics, els caràcters especials, les majúscules, els formats tipogràfics, els subíndexs i els superíndexs, els símbols, les lletres d'altres alfabetes, etc., formen part del conjunt d'elements usats en una llengua per a representar les nocions mitjançant una denominació adequada.

Segons els diccionaris generals de la llengua, *ordenar* és col·locar regularment les coses, les unes amb relació a les altres, de la manera més adequada a un fi. Mitjançant l'ordenació disposem de forma sistemàtica un conjunt de dades o d'objectes en una seqüència específica, a partir d'un atribut determinat que serveix d'element de comparació. Formalment, doncs, podem dir que si A és una llista de n elements ($A_1, A_2, A_3, \dots, A_n$), *ordenar* aquests elements significa permutar-los de tal manera que quedin d'acord amb un ordre preestablert segons un criteri determinat.

Les ordenacions possibles són ben variades, segons els requisits que calgui complir i les característiques dels elements que cal ordenar, i especialment segons quin sigui l'atribut escollit com a propietat d'ordenació.

La tria d'un criteri d'ordenació, i l'aplicació sistemàtica del criteri escollit, de vegades no és fàcil. Qui no s'ha trobat mai, per exemple, amb la dificultat que comporta adoptar un criteri a l'hora de col·locar els llibres en una prestatgeria? Segons la persona i els seus interessos, es pot prendre en consideració l'alçada, el gruix o fins i tot el color del lloc del llibre, la temàtica, l'autor, el títol, el gènere, les preferèn-

cies com a lector, etc. Si es tracta d'una biblioteca d'ús unipersonal, qualsevol criteri, per subjectiu que sembli, pot valer. Però si a mesura que avança el procés, o amb el pas del temps, no es manté el criteri triat inicialment, ja sigui perquè la memòria falla o perquè cada vegada hi ha menys espai disponible en els prestatges, resulta molt difícil —fins i tot per a la mateixa persona— trobar-hi després un llibre.

En la vida diària hi ha un munt d'elements subjectes a alguna mena d'ordenació basada, en últim terme, en convencions, és a dir, en costums o regles establerts per acord exprés o tàcit. Si observem el criteri utilitzat, hi ha un ampli ventall de possibilitats: l'ordre alfabètic (en les llistes telefòniques, en les llistes d'inscripció a un acte); l'ordre numèric (en els resultats d'una oposició, en els exemplars de revistes, en les entrades de cinema o de teatre); l'ordre serial (en els segells, en els bitllets, en els inventaris); l'ordre cronològic (en els esdeveniments històrics, en els horaris de transports); l'ordre espacial (en els plànols, en les topografies, en els teclats); l'ordre procedimental (en les instruccions de muntatge, en els protocols); etc.

En els àmbits especialitzats, les classificacions científiques, les nomenclatures i els llenguatges documentals exemplifiquen, també, maneres diverses d'estructurar, d'ordenar, en aquest cas, el coneixement. Així, per exemple, la taula periòdica ordena els elements químics per ordre creixent de nombre atòmic per posar de manifest la periodicitat de les propietats dels elements amb l'augment d'aquest nombre; la taxonomia classifica els éssers vius en grups de diferent categoria segons particularitats comunes o diferencials; la classificació decimal universal estableix un sistema d'ordenació del coneixement basat en dígits que neix de la necessitat d'ordenar i catalogar els llibres i els documents en les biblioteques; etc.

La pràctica lexicogràfica i terminogràfica no s'escapa tampoc d'aquesta qüestió. La manera d'ordenar la informació en un diccionari també pot ser molt variada, depenent dels objectius i els destinataris de l'obra.

Alguns podrien pensar que, en general, l'única manera «lògica» d'ordenar les paraules és seguir l'ordre alfabètic. Però una correlació de paraules com ara *antena*, *tomb*, *còmic*, *in-*

sípid, alcaloide, coreògraf, psicòleg, kirsch, espai... també està ordenada d'una manera «lògica», encara que a primer cop d'ull no ho sembli. En aquest cas, s'ha pres com a criteri l'ordre alfabètic però fent una lectura del mot de dreta a esquerra, és a dir, aplicant-hi l'ordenació alfabètica inversa. Darrere de qualsevol criteri hi ha, doncs, un alt grau de subjectivitat.

Per això, resulta imprescindible establir *a priori* amb rigor els paràmetres que es consideraran en l'ordenació, aplicar-los sistemàticament en les unitats objecte de presentació i donar a conèixer a l'usuari, en la introducció de l'obra, informació general sobre la manera de representar-hi les dades. Aquestes actuacions són garanties de qualitat que possibilitaran l'accés a la informació i, en definitiva, la utilització efectiva del diccionari.

En aquest sentit, resulta sorprenent constatar que no és habitual que les obres lexicogràfiques i terminològiques dediquin un apartat prou detallat en les seves introduccions a aquestes qüestions. En la introducció d'un producte terminològic, des del TERMCAT es considera imprescindible facilitar a l'usuari la informació següent:

- l'estructura de les entrades i les convencions tipogràfiques adoptades;
- l'ordenació de les entrades;
- els mètodes que permeten accedir a la informació:
 - dins d'una presentació sistemàtica, la manera d'accedir a un terme
 - dins d'una presentació alfabètica, la manera d'obtenir una visió de conjunt del sistema de nocions
 - dins d'un diccionari multilingüe, la manera de trobar els equivalents d'un terme en altres llengües

Aquestes són les recomanacions que la norma ISO 10241:1992 estableix per a les normes terminològiques internacionals, les quals es poden extrapolar als productes terminològics en general.

L'obra que teniu a les mans se centra específicament en els criteris d'ordenació que el TERMCAT aplica a les entrades dels seus productes terminològics. Aquests criteris són el resultat

dels treballs de reflexió metodològica i de gestió duts a terme pel Centre al llarg de la seva trajectòria, i preserven, en relació amb les singularitats de l'alfabet català, els principis aprovats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. També prenen com a referència les normes ISO que hi són aplicables, perquè es considera que, sempre que és possible, l'aplicació dels estàndards internacionals constitueix una garantia de la coherència del producte resultant i contribueix a fer-lo reutilitzable. I, finalment, el llibre també presenta aspectes per als quals ha calgut establir criteris propis.

Encara que no siguin objecte de treball en aquest document, convé tenir present que en un diccionari terminològic els criteris d'ordenació no es limiten únicament a l'establiment de pautes per als termes pròpiament dits. El terminòleg també ha de decidir si les entrades del diccionari es presenten ordenades a partir de les denominacions corresponents a la llengua considerada principal en el diccionari o a partir de les fitxes corresponents als conceptes que aquestes denominacions vehiculen; quin és l'ordre de presentació de les llengües d'equivalència; en quin ordre es mostra el contingut de la taula d'abreviacions emprades; com es classifica i ordena la bibliografia; etc. És a dir: la presentació de la informació d'un diccionari obliga a establir tot un seguit de criteris d'ordenació.

L'ordenació dels termes presenta una casuística molt interessant quant al tractament del multilingüisme i les formes sintagmàtiques, i les conclusions i els criteris adoptats poden ser d'interès per a un ampli col·lectiu d'especialistes en terminologia, lexicografia i altres disciplines associades. L'objectiu d'aquesta publicació és donar-los a conèixer, debatre'ls, aspirar a estandarditzar-los i compartir-ne l'ús.

1. Ordenació de termes

Fonamentalment, els diccionaris terminològics s'estructuren seguint l'ordre sistemàtic —o conceptual— o l'ordre alfabètic dels seus termes. En tots dos casos, s'assigna a cada unitat terminològica una entrada pròpia i es preserva l'ordre seqüencial dels components (per exemple, *auditoria de màrqueting*, i no *màrqueting*, *auditoria de*).

Val a dir que hi ha tradicions lexicogràfiques, com ara la catalana, en què les unitats sintagmàtiques no acostumen a tenir entrada pròpia en els repertoris i se situen com a subentrades en els articles. En altres tradicions lexicogràfiques, com ara la francesa i l'anglesa, i en quasi tota la producció terminogràfica, s'opta generalment per donar entrada directa a les unitats plurilexemàtiques.

Metodològicament, al TERMCAT es considera preferible que, independentment de la macroestructura d'un diccionari, la representació de qualsevol unitat lèxica preservi l'ordre seqüencial dels seus components, la qual cosa estalvia d'incorporar elements subjectius innecessaris en el tractament de cada forma.

1.1 Ordenació sistemàtica

L'ordenació sistemàtica és el resultat de classificar els termes segons una noció clau que els agrupa. Fa imprescindible tant l'establiment d'un sistema nocional lògic i coherent com el control de la pertinència dels termes. Aquest tipus de presentació permet consultar els termes relacionats nocionalment i percebre amb major facilitat els trets semàntics que els diferencien. Així, l'ordenació dels apartats del cos central del dic-

cionari s'ajusta a l'ordenació de l'arbre de camp que ha servit de guia conceptual durant l'elaboració del recull, i convé que aquest arbre de camp també sigui inclòs en l'obra publicada.

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. «Lèxic de productes del suro». A: TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Lèxic de mobles. Lèxic de productes del suro*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria i Energia, 1994. P. 31-63.

ARBRE DE CAMP:

SURO

- Morfologia
- Tipus
- Propietats
- Defectes
- Deixalles

PRODUCTES

- Taps
- Tipus
- Parts
- Altres

ORDENACIÓ SISTEMÀTICA:

SURO

- Morfologia
 - 1 any *m*
 - 2 canal lenticular *m*
 - 3 clova *f*
 - 4 esquena *f*
 - 5 grànul *m*
 - 6 línia *f*
 - 7 panna *f*
 - 8 peça *f*
 - 9 porus *m*
 - 10 rusca *f*
 - 11 tenca *f*
 - 12 tosca *f*
 - 13 vena *f*
 - 14 ventre *m*
- Tipus
 - 15 aglomerat *m*
 - 16 aglomerat blanc *m*

[...]
64 suro *m*
65 suro agafat *m*
[...]
Propietats
[...]
Defectes
163 canari *m*
164 clivell *m*
165 clivella *f*
[...]
Deixalles
[...]

Com es pot observar en l'exemple, dins de cada apartat temàtic, els termes habitualment es presenten segons l'ordre alfabètic.

Únicament en casos excepcionals, dins de cada apartat temàtic els termes es continuen ordenant d'acord amb pautes que responen a criteris conceptuals.

PETERSON, R.T.; MOUNFORT, G; HOLLOM, P.A.D. *Guia dels ocells dels Països Catalans i d'Europa*. 2a ed. rev. i ampl. corresponent a la 5a ed. anglesa. Barcelona: Omega, DL 1995.

OCELLS

Calàbries

calàbria petita
calàbria agulla
calàbria grossa
calàbria de bec blanc

Cabussons

cabusset becgròs
cabusset
cabussó emplomallat
cabussó gris
cabussó orellut
cabussó collnegre

Albatros

albatros cellanegre
[...]

En aquest exemple, les espècies apareixen classificades segons l'ordre taxonòmic, establert a partir de criteris filogenètics que situen cada ocell en la seva posició evolutiva dintre de la classe *ocells*.

En qualsevol cas, quan s'opta per l'ordenació sistemàtica es considera imprescindible la inclusió d'un índex alfabètic que remeti al número d'ordre de l'article corresponent en el cos central del diccionari.

Cal tenir present que les categories conceptuais no existeixen «objectivament» en el món, sinó que es fonamenten en experiències personals, «subjectives»; per tant, les categories conceptuais no són idèntiques per a tots els parlants d'una llengua.

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. «Lèxic de productes del suro». A: TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Lèxic de mobles. Lèxic de productes del suro*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria i Energia, 1994. P. 31-63.

ORDENACIÓ SISTEMÀTICA:

SURO

Morfologia

- 1 any *m*
- 2 canal lenticular *m*
- 3 clova *f*
- 4 esquena *f*
- 5 grànul *m*
- 6 línia *f*
- 7 panna *f*
- 8 peça *f*
- 9 porus *m*
- 10 rusca *f*
- 11 tenca *f*
- 12 tosca *f*
- 13 vena *f*
- 14 ventre *m*

Tipus

- 15 aglomerat *m*

16 aglomerat blanc *m*
 [...]

64 suro *m*
 65 suro agafat *m*
 [...]

Propietats
 [...]

Defectes
 163 canari *m*
 164 clivell *m*
 165 clivella *f*
 [...]

Deixalles
 [...]

ÍNDEX EN CATALÀ

aglomerat, 15
 aglomerat blanc, 16
 any, 1
 canal lenticular, 2
 canari, 163
 clivell, 164
 clivella, 165
 clova, 3
 esquena, 4
 grànul, 5
 línia, 6
 panna, 7
 peça, 8
 porus, 9
 rusca, 10
 suro, 64
 suro agafat, 65
 tenca, 11
 tosca, 12
 vena, 13
 ventre, 14

En el cas de repertoris multilingües, a banda de l'índex corresponent a la llengua de partida cal incloure'n un per a cada una de les llengües d'equivalència.

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. «Lèxic de productes del suro». A: TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Lèxic de mobles. Lèxic de productes del suro*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria i Energia, 1994. P. 31-63.

ÍNDIX EN CATALÀ

aglomerat, 15
aglomerat blanc, 16
any, 1
canal lenticular, 2
canari, 163
clivell, 164
clivella, 165
clova, 3
esquena, 4
grànul, 5
línia, 6
panna, 7
peça, 8
porus, 9
rusca, 10
suro, 64
suro agafat, 65
tenca, 11
tosca, 12
vena, 13
ventre, 14

ÍNDIX EN CASTELLÀ

aglomerado, 15
aglomerado blanco, 24
anillo, 13
barriga, 14
canal lenticular, 2
canario, 163
corcho unido, 65
corcho, 64
espalda, 4
gema, 164
gránulo, 5
grieta, 164
línea, 13
pana, 7
pieza, 7
plancha, 7
poro, 2
raspa, 12
tabla, 7
tosca, 12
vientre, 14

Alguns diccionaris adopten criteris híbrids a l'hora d'ordenar les entrades. Així, per exemple, en la introducció del *Vocabulario científico y técnico* de la Reial Acadèmia de Ciències Exactes, Físiques i Naturals (RACEFN 1996) s'exposa que s'hi ha aplicat el criteri de l'ordenació alfabètica excepte en comptades ocasions en què ha semblat més adequat combinar-la amb una ordenació conceptual, i dóna com a exemple els diversos tipus de virus (*adenovirus*, *herpesvirus*, *tobacovirus*, etc.), que figuren, amb un tipus de lletra més petit que la resta de lemes i lleugerament sagnats, a continuació del terme *virus*, encara que també en el lloc alfabètic que estrictament els correspon es remet a aquest grup conceptual.

1.2 Ordenació alfabètica

L'ordenació alfabètica és el resultat de classificar les unitats terminològiques d'acord amb un alfabet determinat. Aquest tipus d'ordenació permet un accés fàcil i ràpid a la informació, però limita l'usuari a la cerca d'una única unitat per consulta, atès que els termes ordenats alfabèticament normalment no presenten cap vincle lògic o conceptual entre si. Es tracta d'un tipus d'ordenació purament convencional.

«El criteri alfabètic és objectable des de molts punts de vista, sobretot perquè no té cap base lingüística, però no se n'ha trobat fins avui cap altre que en els diccionaris comuns satisfaci la condició d'orientar d'una manera fàcil i ràpida l'usuari cap a la informació que cerca; és per això que els diccionaris continuen utilitzant aquesta opció classificatòria.» (Rafel 2002)

És reveladora de la subjectivitat que hi ha en la base de l'ordenació alfabètica la definició que la Reial Acadèmia Espanyola, en el seu *Diccionario de autoridades* de l'any 1726, donava a la lletra A:

«PRIMERA letra del Alfabéto [...]. En el orden es la primera, porque es la que la naturaleza enseña al hombre desde el punto del nacer para denotar el llanto, que es la primera señal que dá de haver nacido [...].» (RAE 1726)

Sembla, doncs, que l'única manera d'encarar aquest fet —la subjectivitat de qualsevol criteri d'ordenació— és intentar *a priori* adequar-se als patrons culturalment establerts, implícitament o explícitament, per a no crear discrepàncies innecessàries, i sobretot donar a conèixer els criteris aplicats, aspirar a estandarditzar-los i compartir-ne l'ús.

2. Tipus d'ordenació alfabètica

Hi ha dos models d'ordenació alfabètica possibles: l'ordenació alfabètica contínua (també anomenada *ordenació alfabètica lletra per lletra*) i l'ordenació alfabètica discontinua (també anomenada *ordenació alfabètica mot per mot*).¹ Les unitats lèxiques complexes o locucions, és a dir, les denominacions que en la seva forma gràfica presenten algun caràcter blanc o signes no alfabètics entre els components, són les que fan necessària l'adopció d'un criteri o de l'altre.

Les formes sintagmàtiques són molt freqüents en els treballs terminològics i, per tant, aquesta consideració hi resulta especialment pertinent i significativa.

2.1 Ordenació alfabètica contínua

L'ordenació alfabètica contínua o ordenació alfabètica lletra per lletra no té en compte ni el caràcter blanc ni els signes gràfics no alfabètics (guionets, apòstrofs, etc.) que formen part d'algunes unitats lèxiques.

Seguint aquest tipus d'ordenació, un terme com ara *alfabet telegràfic* s'ordenaria com si es tractés de la seqüència de lletres *alfabettelegràfic*.

1. Tots dos mètodes d'ordenació estan tipificats i descrits a la norma ISO 12199:2000.

alfabet
alfabet de Babilònia
alfabet d'Ugarit
alfabet fenici
alfabet fonètic
alfabètic -a
alfabèticament
alfabetització
alfabetitzar
alfabet Morse
alfabet telegràfic
alfabet xinès

Aquest tipus d'ordenació alfabètica, teòricament, és el més senzill d'aplicar, però presenta com a inconvenient fonamental el fet que produeix interrupcions en algunes sèries de termes. Així, l'exemple mostra que l'enumeració de la tipologia corresponent als alfabetes (*alfabet fonètic*, *alfabet Morse*, etc.) apareix truncada per altres termes (*alfabètic -a*, *alfabèticament*, *alfabetització*, etc.).

En terminologia, aquest inconvenient s'agreuja pel fet que la freqüència de sintagmes que constitueixen sèries lèxiques és elevada.

La *Gran enciclopèdia catalana* (GEC 1986) fa saber en la seva introducció que els encapçalaments dels articles són alfabeticats lletra per lletra a partir de la primera i prescindint del fet que l'encapçalament consti d'un o de diversos mots, i alerta que els mots que són tinguts en compte en l'alfabetització van en lletra negreta grossa. Així doncs, l'ordenació alfabètica contínua és la que utilitza Enciclopèdia Catalana en aquesta publicació.

L'ordenació alfabètica contínua és també, per defecte, el tipus d'ordenació que solen aplicar els programes informàtics que ofereixen aquesta funció, perquè és fàcilment automatitzable.

2.2 Ordenació alfabètica discontinua

L'ordenació alfabètica discontinua o ordenació alfabètica mot per mot té en compte el caràcter blanc i els signes gràfics no alfabètics (guionets, apòstrofs, etc.) que formen part d'algunes unitats lèxiques: considera que aquests elements són separadors o límits de paraula i els anteposa, en l'ordre, als caràcters alfabètics.

alfabet
alfabet d'Ugarit
alfabet de Babilònia
alfabet fenici
alfabet fonètic
alfabet Morse
alfabet telegràfic
alfabet xinès
alfabètic -a
alfabèticament
alfabetització
alfabetitzar

L'ordenació alfabètica discontinua requereix, doncs, la consideració de diverses regles i és més difícilment automatitzable (vegeu el punt 6), però ofereix un gran avantatge des del punt de vista terminològic, ja que permet d'agrupar els termes que pertanyen a una mateixa sèrie lèxica. Per aquest motiu, aquest és el model d'ordenació alfabètica que el TERMCAT aplica en els seus diccionaris.

3. Particularitats de l'ordenació alfabètica

L'aplicació de l'ordenació alfabètica a la pràctica no resulta tan senzilla com podria semblar inicialment, perquè una cosa és l'alfabet i la seva composició, i una altra el procés d'ordenació alfabètica de les paraules.

A més, d'una banda, el concepte mateix de lletra de l'alfabet i els criteris d'ordenació de les lletres no són coincidents en totes les llengües —i això planteja un repte significatiu en la gestió de dades multilingües— i, d'una altra banda, fins i tot dins una mateixa llengua podem trobar documentats criteris diversos.

Pel que fa a la llengua catalana, la gramàtica de Fabra del 1918, amb reconeixement normatiu, ja establia que l'alfabet català constava de 26 lletres i considerava la *ll* com a dígraf (és a dir, com una successió de dues lletres que representa un so), però en el *Diccionari català-valencià-balear*, d'Alcover i Moll (DCVB), iniciat també a principi del segle XX, es va aplicar el criteri de considerar *ll* com a lletra independent, ordenada després de *l*.

L'any 1989 l'Institut d'Estudis Catalans va aprovar un acord sobre l'ordenació alfabètica en català pel qual s'estableix l'ordre de les 26 lletres que componen l'alfabet català i es donen indicacions per a l'ordenació de la *ela* geminada (*/·/*) i la *ce* trencada (*ç*) (IEC 1990).

Pel que fa al castellà, l'alfabet tradicional espanyol utilitzat per la Reial Acadèmia Espanyola des de 1803 fins a 1994 donava entrada a 29 lletres, incloses la *ñ*, la *ch* i la *ll*. En el X Congrés de l'Associació d'Acadèmies de la Llengua Espanyola, de l'any 1994, a petició de diversos organismes internacionals es va desestimar la consideració de la *ch* i la

// com a lletres independents i, des de llavors, les paraules que comencen per aquestes grafies, o que les contenen, passen a ordenar-se en les posicions que els corresponen dins de la *c* i dins de la *l*, respectivament. En la introducció de l'edició del 2001 del *Diccionario de la lengua española* (RAE 2001) s'explicita que les paraules que comencen per les combinacions *ch* i *ll* apareixen ordenades d'acord amb les noves directrius, però van precedides d'un encapçalament singular (CH, LL) que recorda la seva condició convencional de lletres de l'alfabet espanyol.

Arribat aquest punt, és pertinent preguntar-se si l'alfabet és suficient per a ordenar totes les unitats lèxiques. Res millor que alguns exemples, que es presenten sense ordenar, documentats en diversos corpus lexicogràfics i terminològics, per a obtenir-ne una primera resposta.

Català

3 remadors en scull
3D
sol
sòl
1.500 m llisos
200 m lliures
4×4
2-butanol
melé a 5 m
€
Mbit
anticòs antiantigen La/SS-B
R+D
interferó de tipus II
interferó β
12-miristat 13-acetat de forbol
valor R_f

Castellà

ATPasa
B/L
K-1 de eslalon
470

cha-cha-cha
período G1
región V_{κ}
región V_{λ}
24(R)-hidroxicalcidol
globulina γ
carabina 3×40
 γ -globulina
ia sus puestos!
compartimento de clase II
1-forma
@
pH-metro

Anglès

2-3-5 system
2nd cranial
5m scrummage
16/16 cut
24 hours recall
360° feedback
 α heavy chain
 γ heavy chain
 C_H domain
 C_{κ} domain
 C_{κ} region
C-reactive protein
C1q receptor
C3 nephritic factor
I-CASE
calf's head cut
fly/cruise
fly-drive
t'ai chi

Vistos aquests exemples, es fa evident que les unitats terminològiques en una llengua no són únicament el producte de la combinació de les lletres de l'alfabet. Les xifres (*1.500 m lli-sos; herpesvirus humà 4; V parell cranial*), els diacrítics (*aigüe-rol; relé; sòl*), els caràcters especials (*anticòs antiantigen La/SS-B; als seus llocs!; ex-libris*), les majúscules (*pH-metre; SIDA*), els formats tipogràfics (*Candida, en cursiva*), els subín-

dexs (*regió* V_k ; CO_2) i els superíndexs (m^2), els símbols (€; \$), les lletres d'altres alfabetes (α -*talasèmia*; *interferó* β ; *àcid de Brønsted i Lowry*), etc., formen part del conjunt d'elements usats en una llengua per a representar les nocions mitjançant una denominació adequada.

Uns criteris d'ordenació que aspirin a ser prou complets han de considerar, doncs, tota aquesta casuística.

4. Criteris d'ordenació alfabètica

Si bé tot criteri d'ordenació és subjectiu i, per tant, es pot arribar a convenir que és lícit que cadascú (acadèmies de la llengua, organismes o entitats professionals, editors, lexicògrafs, terminòlegs, etc.) arribi a establir, en cada cas, les pautes que consideri més adequades sempre que les doni a conèixer als consultants dels seus repertoris, vistes les dimensions de la matèria, probablement bona part dels professionals afectats per aquesta necessitat d'ordenació coincidiran a manifestar que l'existència i el coneixement d'unes pautes estàndard sobre aquestes qüestions resulten molt útils, tant per als professionals com per als usuaris, perquè faciliten la gestió, l'accés i l'intercanvi de dades lexicogràfiques i terminològiques.

Pel que fa a l'ordenació alfabètica en la pràctica terminològica i lexicogràfica, hi ha un conjunt de normes ISO (vegeu la bibliografia final d'aquest volum) que orienten les actuacions que és bo de seguir, si bé l'experiència del TERMCAT és que no sempre resulta fàcil ni consultar-les ni aplicar-les. Per això, i per les necessitats pròpies del treball terminològic multilingüe, hi ha algunes qüestions metodològiques per a les quals ha calgut establir criteris propis.

Els criteris generals d'ordenació alfabètica que se citen a continuació són el resultat dels treballs de reflexió metodològica i de gestió duts a terme pel TERMCAT al llarg de la seva trajectòria. Prenen com a referència les normes ISO/CT37, atès que es considera que, sempre que és possible, l'aplicació dels estàndards internacionals constitueix una garantia de la coherència del producte resultant i contribueix a fer-lo reutilitzable. Amb relació a les singularitats de l'alfabet català, els criteris del TERMCAT preserven els principis aprovats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (acord del 5 de juliol de 1989).

La norma ISO 12199:2000 (*Alphabetical ordering of multilingual terminological and lexicographical data represented in the Latin alphabet*) ha estat la norma de referència bàsica, perquè aporta les bases que sostenen l'ordenació de les unitats lexicogràfiques i terminològiques en un context multilingüe, sense pretendre modificar, en cap cas, l'ordre singular donat als alfabetes en cadascuna de les llengües.

En aquesta norma s'especifiquen els requeriments de l'ordenació de cadenes de caràcters segons l'ordenació contínua (*letter-by-letter ordering*), i en l'annex A es detallen les singularitats de l'ordenació discontinua (*word-by-word ordering*).

Seguint ISO, es recomana considerar quatre nivells a l'hora de marcar una prioritat en l'ordenació de les unitats terminològiques, sempre llegint d'esquerra a dreta les cadenes de caràcters objecte de comparació. Metodològicament, en primer lloc cal tenir en compte els valors d'ordenació a què es fa referència en el primer nivell, i atendre els valors del nivell d'ordenació subsegüent si, i només si, dues o més cadenes tenen idèntics valors en aquell nivell, i així successivament i de manera correlativa.

Quan s'aplica l'ordenació alfabètica discontinua, el caràcter blanc i altres caràcters especials poden tenir funcions específiques com a separadors de paraules i, per tant, cal considerar-los previs al primer nivell d'ordenació (vegeu 4.4.1).

4.1 Primer nivell: les xifres i les lletres

En aquest nivell es consideren únicament les xifres, les lletres bàsiques de l'alfabet llatí i les lletres d'altres alfabetes.

En l'ordenació, les xifres precedeixen les lletres llatines, i les lletres llatines precedeixen les lletres d'altres alfabetes.

4.1.1 Xifres

Els nombres, enters o decimals, estan formats per una seqüència de dígit (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9).

En relació amb l'ordenació convé tenir en compte els aspectes següents:

- Dins les seqüències de text, els sistemes informàtics consideren les xifres com a caràcters, no com a dígit, i, per tant, les ordenen, seguint la regla general, d'esquerra a dreta.

1.500 m llisos
10 km marxa
10.000 m llisos
3.000 m llisos
50 km marxa

L'aproximació d'aquesta seqüència a un ordre més «natural», en què les xifres apareixen ordenades segons el seu valor, requereix procediments previs preparatoris (vegeu 6.1).

Una solució possible per a obtenir la seqüència:

10 km marxa
50 km marxa
1.500 m llisos
3.000 m llisos
10.000 m llisos

seria convertir internament cada xifra de la seqüència d'origen en una cadena, per exemple, en aquest cas, de cinc caràcters:

00010 km marxa
00050 km marxa
01500 m llisos
03000 m llisos
10000 m llisos

- La representació de les quantitats numèriques fraccionàries o de les quantitats superiors al miler depèn de convencions que poden variar segons la llengua o segons la cultura. Són els anomenats *localismes numèrics*.

Així, per exemple, en anglès se sol utilitzar un punt (.) per a separar la part entera de la decimal, mentre que en la major part de les llengües romàniques s'usa la coma (,) amb aquesta mateixa finalitat; i, inversament, en anglès s'empra la coma per a separar els milers en grups de tres xifres en les magnituds grans, i en les llengües romàniques es documenta l'ús del punt o del caràcter blanc amb aquesta mateixa finalitat.

TERMCAT, Centre de Terminologia. *Diccionari d'atletisme*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1992. (Diccionaris dels Esports Olímpics; 27)

CATALÀ	CASTELLÀ	FRANCÈS	ANGLÈS
800 m llisos	800 m lisos	800 m	800m
1.500 m llisos	1.500 m lisos	1 500 m	1,500m
10.000 m llisos	10.000 m lisos	10 000 m	10,000 m

L'ordenació de dades multilingües presenta, doncs, rep-tes també des d'aquest punt de vista (vegeu 6.1).

- Les xifres romanes s'ordenen alfabèticament com a lletres majúscules que són.

úvula
V parell cranial
vas sanguini
xarxa neuronal
XI parell cranial

Donar a les xifres romanes un tractament paral·lel a l'ordenació de les xifres àrabigues requeriria un marcatge preparatori (vegeu 6.1).

4.1.2 Lletres de l'alfabet llatí

Segons la norma ISO 12199:2000, les lletres bàsiques de l'alfabet llatí són les següents:

aA	bB	cC	dD	eE	fF	gG	hH	iI	jJ	kK	lL	mM	nN	oO
qQ	rR	sS	tT	uU	vV	wW	xX	yY	zZ	þ				

Per atendre les singularitats específiques dels alfabetes de les seves llengües de treball més habituals, el TERMCAT aplica els criteris següents:

- Pel que fa a la llengua catalana:

- l'ordre alfabètic és el següent:

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v
w x y z

- la ç es considera als efectes de classificació com una c. En el cas de dos mots que només es distingeixin perquè l'un duu c i l'altre ç, correspon el primer lloc al que duu c:

placa
plaça

- el punt volat de la *ela* geminada desapareix en la classificació; per tant, la seqüència */-/* és considerada com si fos *//*. En el cas de dos mots que només es distingeixen perquè on l'un duu *//* l'altre duu */-/*, es col·loca primer el que duu *//*:

cella
cel·la

- els dígrafs *ll*, *ny* i *rr* són considerats seqüències de dues lletres i com a tals han de ser ordenats:

contrafort	enxaneta	carpa
contrallum	enyor	carrabina
contralt	enze	cartera

- Pel que fa a les altres llengües que utilitzen l'alfabet llatí, se segueix l'ordre de les lletres bàsiques i les lletres espe-

cials s'ordenen d'acord amb la posició establerta per la norma ISO/IEC 10646:2003/Amd.1:2005.

- En el cas del castellà:

- ▶ la *ñ* es posposa a la *n*
- ▶ la *ch* i la *//* es consideren seqüències de dues lletres i s'alfabetitzen en les posicions que els corresponen dins de la *c* i dins de la */*, respectivament

- En el cas del francès:

- ▶ la *ç* es posposa a la *c*
- ▶ la *æ* i la *œ* s'alfabetitzen en la posició equivalent a *ae* i *oe*, respectivament
- ▶ el dígraf *gn* es considera una seqüència de dues lletres i s'alfabetitza en la posició que li correspon dins de la *g*

- En el cas de l'alemany:

- ▶ la *ß* s'alfabetitza en la posició equivalent a *ss*

4.1.3 Lletres d'altres alfabetos

Les lletres d'altres alfabetos segueixen la seqüència d'ordenació establerta en els seus respectius alfabetos. L'ordre donat als alfabetos no llatins és el següent:

- 1r Grec
- 2n Ciríl·lic
- 3r Altres alfabetos

La seqüència d'ordenació corresponent a l'alfabet grec és la següent:

αΑ βΒ γΓ δΔ εΕ ζΖ ηΗ θΘ ιΙ κΚ λΛ μΜ νΝ ξΞ οΟ πΠ ρΡ σΣ τΤ
υΥ φΦ ψΨ ωΩ

4.2 Segon nivell: els signes diacrítics

Es consideren en aquest nivell els signes diacrítics en les lletres de l'alfabet llatí.

Únicament es considera aquest nivell d'ordenació si dues o més cadenes tenen idèntics valors en el nivell anterior.

L'ordre de classificació donat als signes diacrítics més comuns és el següent:

- 1r Absència d'accent gràfic
- 2n Accent agut
- 3r Accent greu
- 4t Accent circumflex
- 5è Dièresi

bota	sol	cote	muesli
bóta	sòl	côte	müesli

4.3 Tercer nivell: les majúscules

Es considera en aquest nivell la distinció entre majúscules i minúscules.

Únicament es considera aquest nivell d'ordenació si dues o més cadenes tenen idèntics valors en els nivells anteriors. En aquests casos, s'adopta el criteri següent:

- Una lletra en minúscula precedeix en l'ordre la corresponent lletra en majúscula.

sida
Sida
SIDA

Altrament, les diferències entre majúscules i minúscules són irrelevantes pel que fa a l'ordenació.

4.4 Quart nivell: els caràcters especials

En aquest nivell es tenen en compte els caràcters especials, és a dir, els caràcters no alfanumèrics.

Únicament es considera aquest nivell d'ordenació si dues o més cadenes tenen idèntics valors en els nivells anteriors.

Quan s'aplica l'ordenació alfabètica discontinua, el caràcter blanc i altres caràcters especials poden tenir funcions específiques com a separadors de paraules i, per tant, en aquests casos, cal considerar-los previs al primer nivell d'ordenació. Si s'aplica l'ordenació alfabètica discontinua, doncs, són els caràcters especials que no tenen assignada la funció de límit de mot els que pròpiament s'atenen, si escau, en aquest quart nivell.

4.4.1 Signes de puntuació i altres signes auxiliars

La norma ISO remarca que els signes de puntuació poden ser ignorats en l'ordenació automatitzada. Al TERMCAT, tanmateix, es dona el rang de caràcter especial amb funció separadora al caràcter blanc i als signes de puntuació o auxiliars i, per tant, es tenen en compte en els processos d'ordenació previs al primer nivell. Però només es tenen en compte en posició medial o final —no en posició inicial—, la qual cosa permet ordenar en la posició corresponent de l'alfabet unitats com ara *-àlgia* (en l'àmbit de les ciències mèdiques) o, en castellà, *ia sus puestos!* (en l'àmbit dels esports).

L'ordre que el TERMCAT assigna als signes de puntuació és el següent:

- 1r Guionet
- 2n Apòstrof
- 3r Barra inclinada
- 4t Altres

fly and drive	T cell
fly-drive	T-killer cell
fly/cruise	t'ai chi

4.4.2 Altres caràcters especials

Entre el gran nombre de caràcters especials que hi ha,² els que tenen, probablement, una ocurrència més alta en les unitats terminològiques són els caràcters usats en els àmbits comercials i matemàtics.

Tenint en compte la freqüència d'aparició en les seves bases de dades terminològiques, l'ordre que el TERMCAT assigna a aquests caràcters és el següent:

- 1r ©
- 2n ®
- 3r &
- 4t +
- 5è -
- 6è Altres

2. Vegeu ISO/IEC 10646:2003.

5. Altres criteris singulars en l'ordenació alfabètica

Els criteris d'ordenació complementaris que se citen a continuació permeten atendre algunes necessitats singulars que es donen també dins l'ordenació alfabètica dels termes.

5.1 Els subíndexs i els superíndexs

En els termes que contenen subíndexs o superíndexs, aquests elements es consideren vinculats al component que acompanyen i, per tant, és l'element de base, i no el subíndex o el superíndex, el que marca l'ordenació. Ara bé, quan el subíndex o el superíndex és l'únic element de diferenciació en una sèrie de termes, l'ordenació s'articula a partir d'aquest element, d'acord amb el criteri general.

regió V
regió V_H
regió V_L
regió V_κ
regió V_λ
regió variable

L'annex B (de caràcter informatiu) de la norma ISO 12199: 2000 fa consideracions sobre la posició dels caràcters en relació amb la línia de base: recomana tractar, si escau, aquestes singularitats en el tercer nivell d'ordenació —paral·lelament a la consideració de les majúscules— i proposa ordenar el superíndex abans que el subíndex i, aplicant la regla general, ordenar-los d'esquerra a dreta.

⁺a
a⁺
₊a
a₊

5.2 Els formats

Seguint també l'annex B de la norma ISO 12199:2000, cal considerar el format assignat a les unitats lèxiques solament quan l'aplicació successiva dels quatre nivells d'ordenació bàsics no ha arribat a generar una seqüència única d'ordenació. En un suposat cinquè nivell d'ordenació, doncs, l'ordre que es proposa d'aplicar als formats és el següent:

- 1r Rodona
- 2n Negreta
- 3r Cursiva
- 4t Negreta i cursiva
- 5è Altres

carnitina
carnitina
carnitina
carnitina

Per al llenguatge d'especialitat de la química, la IUPAC recomana un ordre singular dels formats, diferent del que proposa ISO: les negretes precedeixen les cursives i aquestes, les rodones. (IUPAC 2007)

5.3 Els afixos

En aquells llenguatges d'especialitat que pertanyen a dominis en què s'utilitza una major proporció de símbols i abstracció es dona una casuística més àmplia i amb una major

ocurrència de denominacions complexes que parteixen d'una base a la qual es van afegint afixos (prefixos, infixos, sufixos) de naturalesa ben diversa (lletres gregues, dígitos o caràcters especials, en cursiva o rodona, etc.). La nomenclatura química n'és l'exemple més paradigmàtic.

*N*¹-etil-*N*³-metil- α - α' -ditiobisformamidina
 4-hidroxi-3-[3-metil-1-(*p*-nitrofenil)-5-oxo-2-pirazolin-4-ilazo]benzamida

«La nomenclatura química pot ésser considerada una llengua. Com a tal, està constituïda per paraules i ha d'o-beir unes regles de sintaxi. En el llenguatge de la no-menclatura química les “paraules” són els noms simples dels àtoms. De la mateixa manera que ajuntem les pa-raules per a formar les frases, també hem d'ajuntar els noms dels àtoms per a formar els noms dels composts químics. La sintaxi és el conjunt de regles gramaticals que estableix de quina manera s'han de construir les fra-ses a partir de les paraules. En la nomenclatura química, la sintaxi està constituïda per les regles que regeixen l'ús de símbols tals com els punts, els dos punts i els guionets, l'ús de xifres en posicions donades amb finali-tats apropiades i l'ordre d'esment de determinades pa-raules, síl·labes i símbols.» (IUPAC/IEC 1997)

Amb relació a la nomenclatura química, la norma ISO 12199:2000 declara que no hi ha regles d'ordenació univer-salment acceptades, recomana l'aplicació de l'ordenació al-fabètica discontinua i, amb caràcter informatiu, dona a conèixer les línies generals d'un sistema alternatiu creat ex-pressament per *Chemical Abstracts Services* (CAS) (divisió de l'*American Chemistry Society*) per a gestionar nomen-clatura química en llengua anglesa. El sistema CAS considera tres nivells en els termes químics amb finalitats d'ordenació:

Exemple CAS:	2-Butanone-1,1,1 - <i>d</i> ₃ , 3,3-dimethyl
NOM DE BASE (1r nivell)	Butanone dimethyl
PREFIXOS (2n nivell)	2-
INFIXOS (3r nivell)	1,1,1- <i>d</i> ₃ 3,3-

En aquests casos, la forta càrrega semàntica que aporten els prefixos i els infixos respecte al nom de base fa recomanable la consideració especial d'aquests segments durant el procés d'ordenació. Els experts d'un àmbit són els únics coneixedors de la significació i de les implicacions conceptuals que comporta la presència d'un determinat afix en el nom d'un compost determinat, i el tractament terminogràfic s'ha d'ajustar a aquestes condicions.

Cal tenir present, a més, que singularitats paral·leles es donen en diverses àrees d'especialitat, no únicament en la química.

α -talasèmia (en medicina)

k -connex (en matemàtiques)

Vista aquesta casuística, el TERMCAT, considerant l'ordenació en un context multidisciplinari i preveient l'automatització dels processos, proposa l'aplicació del criteri següent:

- Els termes que comencen per un prefix numèric o un prefix literal en alfabet grec seguit de guionet s'ordenen sense tenir en compte aquest prefix i segons el criteri general.

α -talasèmia	s'ordena a partir de <i>talasèmia</i>
9,10-antraquinona	s'ordena a partir de <i>antraquinona</i>

No es consideren dins d'aquest supòsit els prefixos integrats per caràcters alfabètics llatins perquè, en la gestió automatitzada, això donaria peu a prescindir, erròniament, de segments com els que tot seguit es destaquen: *au-pair*; *DVD-ROM*; *K-1 d'eslàlom*.

Cal tenir en compte, a més, que també hi ha prefixos en termes com ara *mRNA* o *tRNA* que únicament es poden considerar en l'ordenació si s'hi intervé manualment:

RNA
mRNA
tRNA

5.4 Els homògrafs

En els casos de coincidència formal entre dos o més termes sense cap altre tret diferenciador, es pren en consideració la categoria gramatical assignada al terme i s'aplica l'ordre següent:

- substantiu
- adjectiu
- verb
- adverbi

circular *f*

circular *adj*

circular *v intr*

De manera poc freqüent, també es poden donar casos d'homografia nominal amb gènere diferent.

canal *f*

<Esports: Muntanyisme>; <Esports: Orientació>

Escletxa d'unes certes dimensions, accessible normalment sense gaires dificultats, oberta verticalment en una cinglera o en un terreny molt pendent.

canal *m*

<Esports: Rem>; <Esports: Piragüisme>

Via navegable construïda generalment per excavació del terreny, destinada a la competició o a l'entrenament.

En aquests casos sembla adequat situar primer els substantius masculins i després els substantius femenins, preservant, així, l'ordre en què convencionalment es presenten aquestes dues categories gramaticals:

canal *m*

<Esports: Rem>; <Esports: Piragüisme>

Via navegable construïda generalment per excavació del terreny, destinada a la competició o a l'entrenament.

canal *f*

<Esports: Muntanyisme>; <Esports: Orientació>

Escletxa d'unes certes dimensions, accessible normalment sense gaires dificultats, oberta verticalment en una cinglera o en un terreny molt pendent.

L'homografia, però, també es dona en una mateixa categoria gramatical.

parapent *m*

<Esports d'aventura>

sin. compl. **ala de pendent** *f*

Planador constituït per una vela corba rectangular, sense armadura, i un arnès que en penja per al pilot, que s'enlaira llançant-se des d'un lloc elevat.

parapent *m*

<Esports d'aventura>

sin. compl. **ala de pendent** *f*

Modalitat de vol lliure portada a terme amb un parapent

En repertoris terminològics d'un abast temàtic ampli o en repertoris multidisciplinaris aquesta mena de casos poden arribar a ser bastant nombrosos.

bloqueig *m*

<Esports i jocs de pilota>

Acció i efecte d'obstruir un adversari, amb pilota o sense, interposant-se davant seu o subjectant-lo per impedir-li d'avançar.

bloqueig *m*

<Esports: Lluita>; <Esports: Judo>

Acció d'impedir que l'adversari emprengui un atac o que continuï l'execució d'una presa.

bloqueig *m*

<Jocs: Escacs>

Acció de deixar una peça contrària, generalment un peó, sense moviment barrant-li el pas amb una o més peces.

bloqueig *m*

<Esports: Atletisme>

Aturada breu de l'embranchida o de la rotació sobre un peu que precedeix un llançament.

bloqueig *m*

<Esports: Gimnàstica>

Immobilització del cos o de part del cos durant la realització d'un element mitjançant una contracció muscular.

bloqueig *m*

<Esports i jocs de raqueta>

Tornada de la pilota o el volant posant la raqueta o la paleta gairebé immòbil davant del cos, que s'utilitza generalment per a frenar un cop molt fort.

bloqueig *m*

<Esports: Voleibol>

Intercepció de la pilota rematada per l'equip adversari, efectuada per un o més davanterers situant les mans per sobre la xarxa.

bloqueig *m*

<Esports: Handbol>

Intercepció d'un llançament desviant la pilota amb les mans o amb qualsevol altra part del cos des dels genolls cap amunt.

bloqueig *m*

<Esports: Hoquei sobre herba>

Acció defensiva consistent a intentar recuperar la bola tocant-la amb l'estic paral·lel al camp de joc.

Fonamentalment en les edicions impreses d'aquests productes, pot ser aconsellable l'establiment de criteris d'ordenació específics que, arribat aquest punt, tindran una base de tipus conceptual, atès que ja s'hauran exhaurit tots els trets formals del terme susceptibles de ser tinguts en compte.

En aquest nivell, doncs, el TERMCAT proposa de considerar, per exemple, la metonímia (primer, el sentit propi), el criteri d'extensió temàtica o semàntica (primer, el sentit d'abast més ampli) o el criteri de distinció entre sentit recte i sentit figurat (primer, el sentit recte), a l'hora d'establir un criteri específic d'ordenació.

En els casos de metonímia no és possible que totes les definicions d'una sèrie homogràfica continguin la denominació implicada, perquè es farien definicions circulars, que remetrien l'una a l'altra sense explicar el sentit. L'homògraf que es defineix de manera independent, sense remissió als altres, ha de ser ordenat en primer lloc en la sèrie homogràfica corresponent:

hidrotrineu *m*

<Esports nàutics>

Flotador consistent en una planxa en forma de trineu per a una persona estirada a sobre amb les cames submergides, que és impulsada pel corrent en aigües braves.

hidrotrineu *m*

<Esports nàutics>

Pràctica esportiva consistent a fer un descens per un riu amb un hidrotrineu mantenint l'equilibri.

5.5 Les indicacions gramaticals, morfològiques o lingüístiques dels termes

Les indicacions gramaticals, morfològiques o lingüístiques que de vegades es representen acompanyant els termes no es tenen en compte en l'ordenació.

accident <i>in itinere</i> [<i>in itinere: la</i>]	s'ordena considerant <i>accident</i> <i>in itinere</i>
adjectiu -iva	s'ordena considerant <i>adjectiu</i>
administrador -a de webs	s'ordena considerant <i>adminis-</i> <i>trador de webs</i>
àrbitre -a adjunt -a	s'ordena considerant <i>àrbitre</i> <i>adjunt</i>

5.5.1 Els verbs en infinitiu en anglès

En la representació dels verbs en infinitiu en anglès es posposi la partícula *to* al verb pròpiament dit. En aquests casos, la partícula posposada i la coma i l'espai que la precedeix s'ignoren durant el procés d'ordenació.

Únicament es considera la partícula posposada en els casos d'homografia.

abseil	
abseil, to	s'ordena considerant <i>abseil</i>
abseil device	

D'aquesta manera, els verbs anglesos s'ordenen paral·lelament als verbs de les llengües romàniques, just a continuació dels substantius homògrafs.

menjar <i>m</i>
menjar <i>v intr</i>
menjar ràpid <i>m</i>

5.5.2 Els verbs pronominals en francès

En la representació dels verbs pronominals en francès es posposa el pronom al verb pròpiament dit. En aquests casos, la partícula posposada i la coma i l'espai que la precedeix s'ignoren durant el procés d'ordenació.

assurer, s'	s'ordena considerant <i>assurer</i>
déformer, se	s'ordena considerant <i>déformer</i>

Únicament es considera la partícula posposada en els casos d'homografia.

essouffler
essouffler, s'

6. L'automatització de l'ordenació

La informàtica aplicada a la metodologia del treball terminològic ofereix possibilitats de gestió i d'automatització d'un valor innegable en algunes fases del treball, però en el cas de l'ordenació són diversos els reptes als quals s'enfronta per a poder atendre correctament tota la casuística associada. Així, en un context multilingüe la programació ha de considerar, com a punt de partida, els alfabetes de cadascuna de les llengües de treball, les característiques pròpies d'ordenació de cadascuna d'aquestes llengües, i les particularitats en relació amb les xifres i els localismes numèrics.

Quan els sistemes informàtics van deixar de ser exclusius d'un petit grup d'experts, es va prendre consciència que la interacció amb els usuaris s'havia de fer seguint les convencions culturals de cada individu. L'idioma i el seu particular joc de caràcters és la més important, tot i que n'hi ha d'altres no menys rellevants, com ara la representació dels nombres decimals, la posició dels caràcters dins de l'alfabet de cada llengua, els formats de les dates, etc. Aquests conjunts de costums específics de cada llengua, cultura o àrea geogràfica particular es denominen *localismes*. El procés de localització, doncs, consisteix a adaptar un producte, sovint una aplicació de programari o de maquinari, a la llengua i la cultura d'un país o un mercat determinat. Aquest procés finalitza quan l'usuari intervé seleccionant les convencions locals que prefereix dins de les disponibles en el seu entorn d'execució.

Una aplicació informàtica destinada al treball terminològic ha de poder manipular les dades de les llengües previstes en els repertoris que gestiona. Així, si ha d'atendre dades terminològiques en grec o en àrab, per exemple, ha de ser capaç de

representar, importar i imprimir els caràcters corresponents a aquestes llengües. Aquesta necessitat, que és òbvia, no sempre és, però, senzilla de dur a la pràctica. En aquest sentit, cal tenir present que encara actualment bona part dels sistemes informàtics utilitzen el codi ASCII (*American Standard Code for Information Interchange*) o una ampliació compatible (ASCII ampliat) per a representar textos i per a controlar els dispositius del processador de textos.

En un fitxer ASCII ampliat, per exemple, cada caràcter es representa amb un xifra binària de 8 bits (una cadena de vuit zeros o uns), fins a arribar a definir 256 caràcters possibles. El potencial d'ASCII, doncs, no permet atendre totes les necessitats de representació que es produeixen en un entorn multilingüe. Amb la voluntat de superar les limitacions dels codis de caràcters tradicionals va néixer Unicode, un estàndard que proporciona la possibilitat de representar infinitat de caràcters codificats per a l'ús informàtic, la qual cosa permet el processament automatitzat de llenguatges arbitraris mesclats entre ells.

La versió 4.0 d'Unicode comparteix el seu repertori amb ISO/IEC 10646:2003, norma que estableix l'*Universal Multiple-Octet Coded Character Set* (UCS).

També cal tenir present que les seqüències d'ordenació estàndard que genera ASCII no s'ajusten als principis d'ordenació descrits en els apartats precedents.

ASCII	ALEMANY
Album	abundant
Zebra	ähnlich
abundant	Album
bipolar	bipolar
cartesianisch	cartesianisch
ähnlich	Zebra

En l'exemple s'observa que la seqüència d'ordenació ASCII no s'ajusta a les regles d'ordenació de la llengua alemanya, atès que en ASCII les majúscules precedeixen sistemàticament

totes les minúscules, i les lletres amb diacrítics —com ara l'umlaut (ä)—, se situen després de totes les lletres, en la zona dels caràcters ampliat.

Les necessitats d'ordenació d'algunes llengües d'especialitat (vegeu 5.3) i les particularitats associades a les xifres (vegeu 4.1.1), també comporten la consideració de determinades excepcions en l'automatització de tots aquests processos.

6.1 El GdT, el gestor de terminologia del TERMCAT

Una de les inquietuds del TERMCAT al llarg de la seva trajectòria ha estat facilitar als seus equips de recerca les eines metodològiques més adequades perquè puguin fixar l'atenció en les qüestions de contingut, i no de forma, durant l'elaboració de lèxics especialitzats. Amb aquesta finalitat va iniciar el desenvolupament del seu propi gestor de terminologia, el GdT. Conjuguar en el GdT els requisits d'ordenació exposats en els apartats precedents ha estat un dels reptes fonamentals d'aquesta aplicació informàtica, atès que actua sobre una base de dades multilingüe i, alhora, multidisciplinària, i aquesta doble naturalesa augmenta la complexitat ja manifesta.

Cal tenir present que el GdT està concebut per a atendre necessitats de gestió terminològica des de les fases incipients d'un treball de recerca fins a la generació de documents aptes per a l'edició o formats d'exportació a plataformes de consulta específiques accessibles des del web del TERMCAT (www.termcat.cat), com és el cas del seu diccionari en línia de termes normalitzats (la Neoloteca), o les fitxes que proporciona el Cercaterm, el servei de consultes terminològiques del TERMCAT a Internet.

El GdT utilitza Unicode i aplica l'ordenació alfabètica discontínua en la sortida editada de les unitats terminològiques que gestiona; considera els quatre nivells d'ordenació recomanats per ISO i assigna als signes de puntuació la funció se-

paradora que caracteritza també el caràcter blanc. També té en compte les marques diacrítics, les lletres singulars de l'alfabet i els caràcters especials (símbols comercials i símbols matemàtics, fonamentalment).

Pel que fa a l'ordenació de les xifres, programar-ne la identificació dins de la cadena de caràcters que constitueixen les denominacions dels termes no ha resultat fàcil. Per a simplificar aquesta tasca en el GdT, s'ha optat per ometre, durant la fase d'informatització de dades, el localisme corresponent a la marca de miler i per considerar genèricament la coma com a indicador de fracció decimal.

En els formats en paper dels seus productes terminològics el TERMCAT aplica els localismes numèrics en fase de gale-rades.

D'aquesta manera, el GdT considera que una xifra és una seqüència de dígits (0-9), enters o decimals, precedits i seguits d'un caràcter blanc. Partint d'aquesta definició, i amb un procediment preparatori automatitzat d'inclusió de zeros (vegeu 4.1.7) el GdT ordena les cadenes numèriques fins a aproximar-les a les seqüències d'ordre natural.

INFORMATITZACIÓ	PROCESSAMENT	ORDENACIÓ FINAL
1000,1	0001000,100	1,5
1,5	0000001,500	34,9
1000	0001000,000	1000
34,9	0000034,900	1000,1

Però amb aquesta especificació, considerada suficientment genèrica per a donar màxima cobertura a tota la casuística existent, el sistema no identifica la presència de les xifres en termes com ara *360° feedback* (documentat en l'àmbit dels recursos humans) o *talla 16/16* (en gemmologia). Cal, doncs, acceptar les limitacions en aquest punt i fer els canvis que calgui en el moment de la difusió en format paper de les possibles dades afectades.

Pel que fa a les xifres romanes, no són objecte de consideració en la programació del GdT i, per tant, reben el tractament propi de les majúscules. Quan es considera convenient que el segment escrit amb xifres romanes rebi el mateix tractament que les xifres aràbigues, s'hi intervé manualment en la fase d'edició.

Igualment, per a atendre les singularitats d'alguns llenguatges d'especialitat, la programació del GdT ignora en l'ordenació el prefix numèric o literal en alfabet grec, seguit de guionet, que forma part d'alguns termes (vegeu 5.3).

Els reptes que presenta l'automatització dels processos d'ordenació en llenguatges d'especialitat amb característiques pròpies es fan evidents també, per exemple, en el cas de la nomenclatura botànica. Segons el Codi Internacional de Nomenclatura Botànica (CINB 2000), la denominació correcta dels noms científics amb què es designen les espècies vives i fòssils ha d'incloure el nom (o l'abreviatura del nom) de l'autor que la va proposar:

Abies Mill.
Abies alba Mill.
Abies concolor Lindl. & Gord.
Abies pinsapo Boiss.

Així, una seqüència d'ordenació coherent presentaria en primer lloc el nom del gènere i a continuació el de les espècies per ordre alfabètic, tal com es mostra en l'enumeració anterior. Tanmateix, aquesta seqüència no es podria obtenir en una ordenació automàtica, perquè caldria donar instruccions que tinguessin en compte el format, a fi que la màquina ignorés el fragment en rodona darrere el fragment o fragments en cursiva; altrament, la seqüència d'ordenació que es generaria seria:

Abies alba Mill.
Abies concolor Lindl. & Gord.
Abies Mill.
Abies pinsapo Boiss.

Finalment, i tenint en compte el volum d'informació global de la base de dades multidisciplinària sobre la qual actua el GdT i el volum de continguts afectats per aquestes singularitats dins d'aquesta base, no es gestionen de manera automatitzada ni el format ni els subíndexs i els superíndexs. El terminòleg que fa servir el GdT ha de tenir present aquesta qüestió i resoldre-la manualment, si escau, aplicant el criteri adequat.

Així, la seqüència $A_I A_B A_H A_\beta$ apareix ordenada correctament d'acord amb la regla general d'ordenació, però la inclusió en aquesta seqüència d'un hipotètic terme AH generaria la següent presentació anòmla pel que fa a l'ordenació: $A_I A_B A_H AH A_\beta$. El mateix passa amb els superíndexs.

Globalment, el Gestor de Terminologia del TERMCAT, doncs, ofereix una ajuda inestimable en l'ordenació adequada dels termes, com ho fa en la resta de tasques pròpies del treball terminològic.

7. Annex 1. Exemple de llista ordenada

Aquest annex presenta una llarga llista d'entrades terminològiques que exemplifica els criteris d'ordenació exposats en els apartats precedents. Amb la voluntat de reflectir tota la casuística esmentada, les unitats recollides són multilingües i multidisciplinàries.

3 remadors en scull
3D
10 km marxa
20 km marxa
100 m llisos
110 m tanques
200 m lliures
1.500 m llisos
10.000 m llisos
a peu de fàbrica
ia sus puestos!
a/e
abseil
abseil, to
abseil device
àcid de Brønsted i Lowry
adreça electrònica
-àlgia
als seus llocs!
anticòs antiantigen La/SS-B
antigen
antigen d'histocompatibilitat principal
antigen de Chido-Rodgers
antigen de trasplantament
antigen dependent del timus
assurer, s'
au-pair
²b
b²

2b
 b_2
 B-N
 B/N
 bioremediació
 2-Butanone-1,1,1,- d_3 , 3,3-dimethyl
 byte
Candida
 cànida
 cella
 cel·la
 circular (CG: f)
 circular (CG: adj)
 circular (CG: v intr)
 comitè d'apel·lació
 Comitè Olímpic Internacional
 comitè organitzador
 Comitè Organitzador dels Jocs Olímpics
 déformer, se
 DVD-ROM
 ex-libris
 exiliar
 herpesvirus humà 4
 11-hidroxilasa
 interferó
 interferó de tipus I
 interferó de tipus II
 interferó α
 interferó β
 interferó γ
 K-1 d'eslàlom
 menjar (CG: m)
 menjar (CG: v)
 menjar ràpid
 mimetisme molecular
 12-miristat 13-acetat de forbol
 mitogen
 peveter
 pH-metre
 pilar tectònic
 placa
 plaça
 regió V

regió V_H
regió V_L
regió V_K
regió V_λ
regió variable
sella de doma
sida
Sida
SIDA
sol
sòl
 α -talasèmia
úvula
V parell cranial
VIH
VIH-1
VIH-2
VIH+
VIH-
vas sanguini
xarxa neuronal
XLP
zap-70
zymosan
 α heavy chain
 β heavy chain
 γ heavy chain
®
&

8. Annex 2.

Exemples de tipus d'ordenació

Els exemples continguts en aquest annex pretenen mostrar que la necessitat d'establir i d'aplicar criteris d'ordenació es dona tant en la vida diària com en els àmbits especialitzats, i també en la pràctica lexicogràfica i terminològica, i que la manera de disposar de forma sistemàtica un conjunt de dades o d'objectes pot ser ben variada.

8.1 L'ordenació en la vida diària

8.1.1 L'ordre alfabètic

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://vida.uab.es/biologia/biologia.asp?anar=assignatures&item=alfabetic&subitem=B>. The page title is "Llicenciatura de Biologia" and the subtitle is "Universitat Autònoma de Barcelona". The main heading is "Assignatures: Per Ordre Alfabètic". Below this, there is a table with two columns: "Assignatura" and "Unitat".

Assignatura	Unitat
Biocomputació	Genètica
Biogeografia	Ecologia
Biologia cel·lular	Biologia cel·lular
Biologia d'insectes	Zoologia
Biologia de la reproductió	Biologia cel·lular
Biologia humana	Antropologia
Biologia humana aplicada	Antropologia
Biologia i control de plagues	Zoologia
Biologia i diversitat orgànica	Botànica
Biologia i diversitat fongiques	Botànica
Biologia marina	Zoologia
Biologia molecular	Biogènica i Biologia Molecular
Biogènica	Biogènica i Biologia Molecular
Biogènica clon	Biogènica i Biologia Molecular
Microbiologia mixobàctera	Microbiologia
Botànica	Botànica

Llicenciatura de Biologia: assignatures: per ordre alfabètic [En línia]. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Biociències. Secció de Biologia, 2008. <<http://vida.uab.es/biologia/biologia.asp?anar=assignatures&item=alfabetic&subitem=B>> [Consulta: 21.01.2008]

L'ordre alfabètic és la manera més habitual de disposar una llista d'elements, perquè permet un accés fàcil i ràpid a la informació. En concret, en l'exemple s'observa que s'ha optat per l'ordenació alfabètica discontinua (*biologia cel·lular*, *biologia d'insectes*, *biologia de la reproducció*); l'ordenació alfabètica contínua hauria generat una seqüència d'ordenació diferent (*biologia cel·lular*, *biologia de la reproducció*, *biologia d'insectes*).

8.1.2 L'ordre numèric

Consultar el Catàleg del Servei de Biblioteca i Documentació de la UdL

http://alumnes.inefc.es/biblioteca/catalog.htm

TROBAR ELS LLIBRES A LA SALA

Hem trobat el llibre que cercàvem al catàleg, per localitzar-lo a la sala hem d'anotar la **signatura topogràfica**, que és el codi numèric o alfanumèric col·locat al lloc dels llibres que identifica cada document i l'ordena al prestatge. **IMPORTANT!** anotar la totalitat de la signatura

A la Biblioteca de l'INEFC-Lleida, la signatura aplicada als seus documents està formada, en general, per dos elements: **Codi numèric** (codificació de la matèria) + **Tres lletres** (Normalment les tres primeres lletres del cognom de l'autor o del títol.)

Per el codi numèric seguim la **CDU (Classificació Decimal Universal)** que estableix un ordre del 0 al 9, i que trobem endreçats per **ordre numèric a les prestatgeries**, començant el 0 a la banda dreta de la entrada de la biblioteca i acabant el 9 a la banda esquerra. Correspon a les següents matèries generals:

Codi	Matèries que corresponen	Localització
0	Generalitats. Biblioteconomia, etc.	Banda dreta
1	Filosofia. Psicologia	
2	Ciències socials (educació). Estadística. Política. Etc.	
3	Ciències naturals	Zona del fons
4	Ciències aplicades. Medicina. Tecnologia	
7	Belles arts. Jocs. Espectacles. Esports	Banda esquerra
8	Llenguatge. Lingüística. Literatura	
9	Geografia. Biografies. Història	

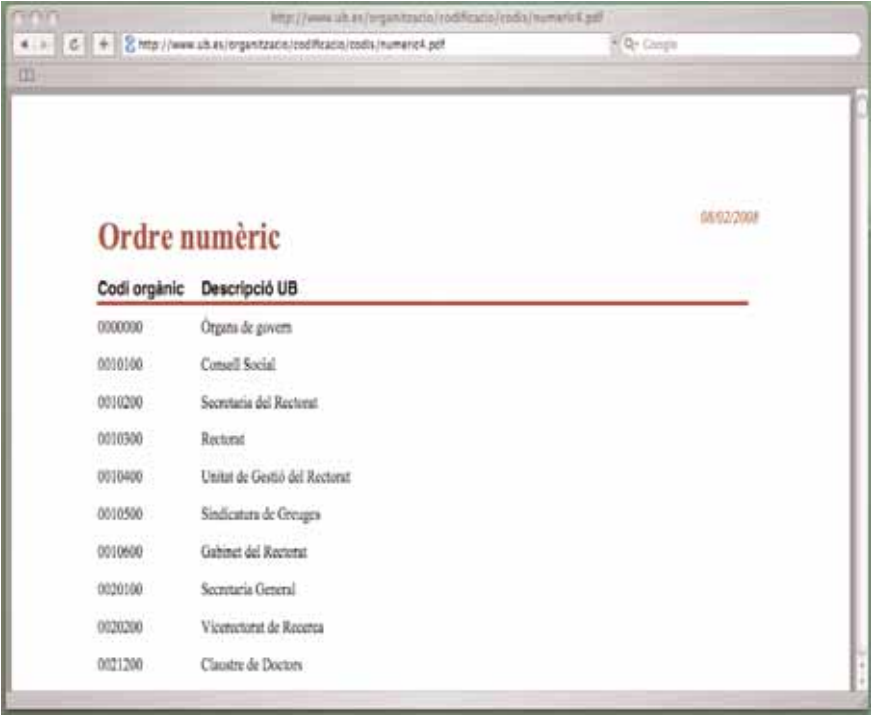
Aquest tipus de numeració es desenvolupa i se situa numèricament, per exemple:

37	Educació. Ensenyament
371	Organització de l'educació
371:796	Didàctica de l'educació física (796= nomenclatura dels esports)

Trobar els llibres a la sala [En línia]. Lleida: INEFC-Lleida. Servei de Biblioteca, [2008]. <<http://alumnes.inefc.es/biblioteca/catalog.htm>> [Consulta: 21.01.2008]

L'ordre numèric resulta molt compacte, però té el desavantatge principal de ser poc descriptiu. Aquest sistema obliga l'usuari a consultar freqüentment les referències implícites en el codi numèric fins que no les ha interioritzades: darrere de

l'ordenació numèrica sempre hi ha un model de classificació prèviament codificat.

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://www.ub.es/organitzacio/codificacio/codis/numeric4.pdf>. The page title is "Ordre numèric" and the date "06/02/2008" is displayed in the top right corner. Below the title is a table with two columns: "Codi orgànic" and "Descripció UB".

Codi orgànic	Descripció UB
0000000	Òrgans de govern
0010100	Consell Social
0010200	Secretaria del Rectorat
0010300	Rectorat
0010400	Unitat de Gestió del Rectorat
0010500	Sindicatura de Greuges
0010600	Gabinet del Rectorat
0020100	Secretaria General
0020200	Vicerectorat de Recerca
0021200	Claustrat de Doctors

Ordre numèric [En línia]. Barcelona: Universitat de Barcelona. Organització i Qualitat, 2008. <<http://www.ub.es/organitzacio/codificacio/codis/numeric4.pdf>> [Consulta: 21.01.2008]

Quan l'ordre numèric és fàcilment identificable per a l'usuari, resulta molt pràctic, com en el cas de la paginació.

8.1.3 L'ordre serial

L'ordre serial és fonamental a l'hora de desenvolupar les habilitats cognitives, necessàries en tots els processos d'aprenentatge. També té, però, manifestacions en els processos d'ordenació d'objectes i d'elements; les monedes i els segells són, potser, l'exemple més paradigmàtic.

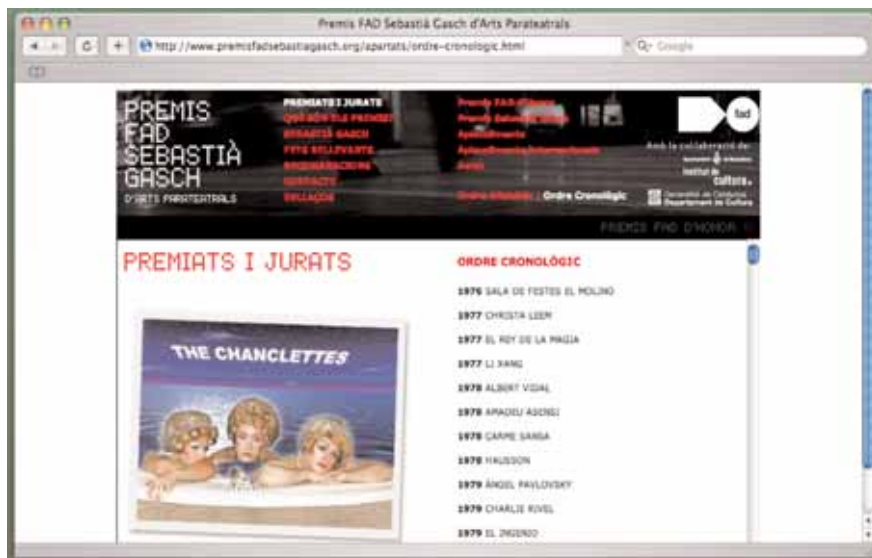
Monedas: Ciudad del Vaticano [En línea]. Frankfurt am Main: Banco Central Europeo, [2008]. <<http://www.ecb.int/bc/euro/coins/html/va.es.html>> [Consulta: 21.01.2008]

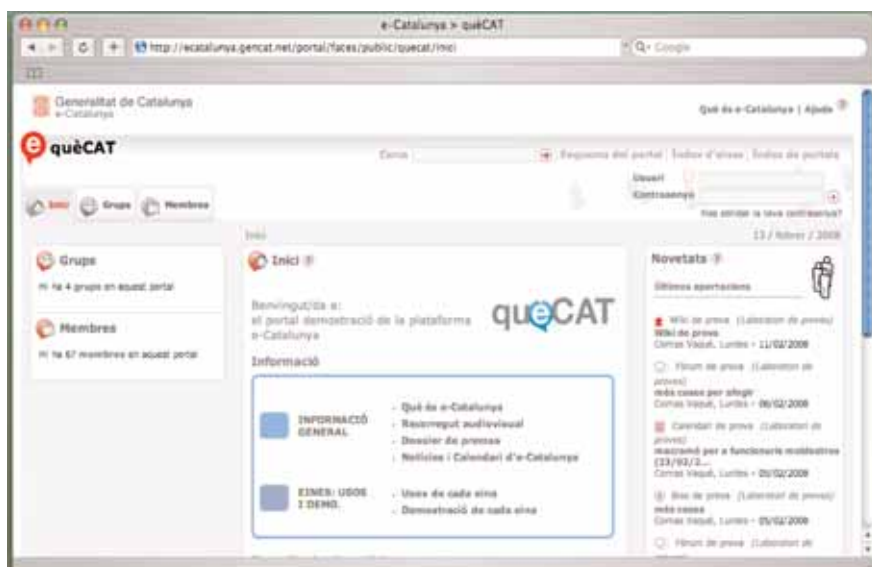
Emisiones de sellos 2007 [En línea]. [Madrid]: Sociedad Estatal Correos y Telégrafos, 2007. <http://www.correos.es/comun/filatelial/2007/0401_07-sellos.asp?anno=2007&pais=E&id_capa=capa1> [Consulta 21.01.2008]

8.1.4 L'ordre cronològic

Les cronologies són seqüències d'esdeveniments ordenades temporalment. Són importants per a poder entendre la història i relacionar esdeveniments, col·locar-los en ordre successiu i datar-los. L'ordre cronològic permet concatenar fets o fenòmens, però també destacar la trajectòria seguida per una institució, per un organisme o per un individu, posant-ne en relleu l'estabilitat i l'evolució. La disposició de la informació en els currículums o en els blocs són exemples significatius d'aquest tipus d'ordenació.

Premis FAD Sebastià Gasch d'Arts Parateatral: premiats i jurats: ordre cronològic [En línia]. Barcelona: Foment de les Arts i del Disseny, FAD, 2007. <<http://www.premisfadsebastiagasch.org/apartats/ordre-cronologic.html>> [Consulta: 21.01.2008]

QuèCAT [En línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2008. <<http://ecatalunya.gencat.net/portal/faces/public/quecat/inici>> [Consulta: 21.01.2008]

8.1.5 L'ordre espacial

SMITH, J. *Teclas del alfabeto* [En línea]. [S.l.]: Jan's illustrated computer literacy 101, 2006. <<http://www.jegsworlks.com/Lessons-sp/lesson3/lesson3-2noframe.htm#keyboard>> [Consulta: 21.01.2008]

Aquest tipus d'ordenació permet col·locar els elements en l'espai i interactuar-hi de la forma que es consideri més còmoda i adequada per a atendre unes determinades necessitats.

Els plànols i les topografies són l'exemple més manifest d'aquest tipus d'ordenació.

L'ordre espacial pot portar implícita una significació subjacent o no, però és sorprenent constatar com les persones interioritzen aquest tipus de disposició i s'hi acostumen fins al punt de considerar-la l'única possible.

PENALVA, J. *Teclado con nueva distribución de las teclas* [En línea]. Pozuelo de Alarcón (Madrid): Xataka, 2005. <<http://xataka.com/2005/12/23-teclado-con-nueva-distribucion-de-las-teclas>> [Consulta: 21.01.2008]

8.1.6 L'ordre procedimental

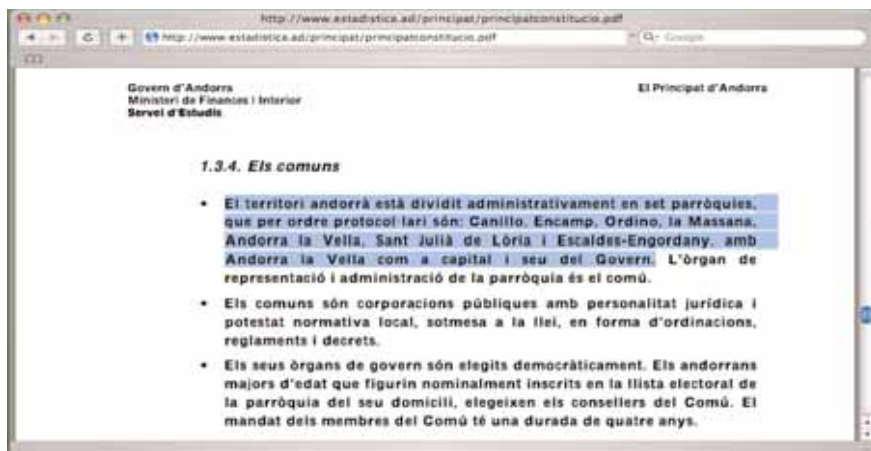
Un procediment és una seqüència ordenada d'actuacions que té com a finalitat assolir una fita determinada.

Si bé l'ordre és una qualitat perceptiva que es manifesta de manera intuïtiva en alguns casos, en d'altres obeeix a criteris complexos i no sempre resulta fàcil de percebre. Així, per exemple, en qualsevol sistema de producció, la millor manera d'evitar que es produeixin errors és recórrer a pautes ordenades, encara que tinguin una aparença complexa. (Qui no ha experimentat mai que l'ordre procedimental és molt important en qualsevol tasca de bricolatge? Qui no s'ha barallat mai amb unes instruccions de muntatge?)

05Catlendar [En línia]. Barcelona: Comunicació Digital, 2005. <<http://www.comunicaciodigital.com/catlendar05/instruccions.htm>> [Consulta: 21.01.2008]

8.1.7 L'ordre protocol·lari

«Els comuns». A: *El Principat d'Andorra* [En línia]. Andorra: Govern d'Andorra. Ministeri de Finances i Interior. Servei d'Estudis, DL 2000. <<http://www.estadistica.ad/principat/principatconstitucio.pdf>> [Consulta: 21.01.2008]

Oficina de Publicaciones — Libro de estilo interinstitucional — 7.1.2. Orden de enumeración de los Estados

<http://publications.europa.eu/code/es/es-370102.htm>

Estados miembros

Texto

Al citar los Estados miembros se seguirá el orden protocolario (orden alfabético común de los nombres geográficos en su lengua de origen; véase el [punto 7.1.1](#)).

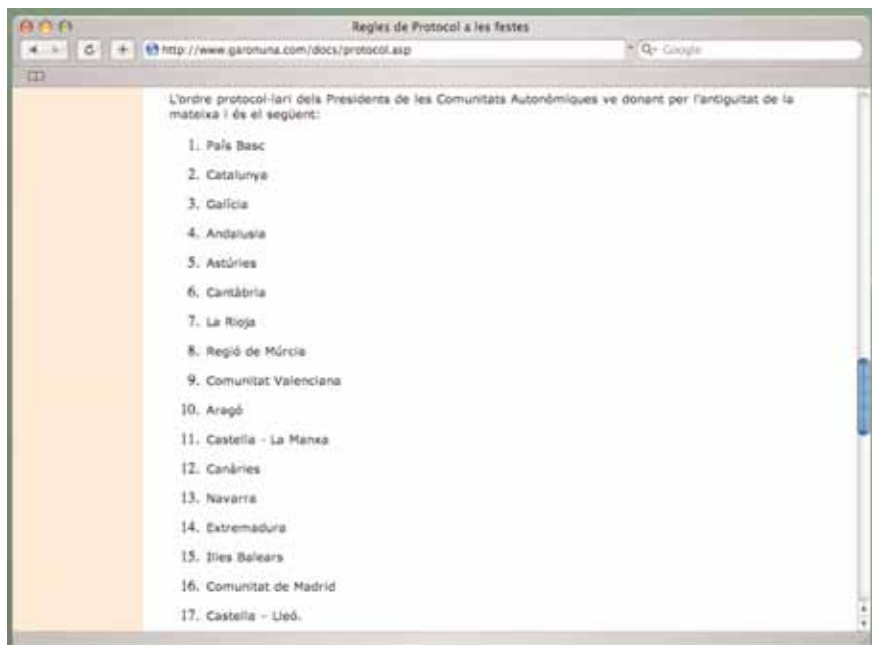
Cuadros

Es recomendable utilizar los nombres de los países en la lengua de publicación (supuesto A). En ciertos casos, sin embargo, y por razones técnicas (composición única de los cuadros en los documentos multilingües), los países podrán mencionarse en su lengua de origen (supuesto B). En ambos casos, la enumeración de los Estados se hará siguiendo el orden protocolario.

Supuesto A		
Estado miembro	Fecha de la firma	Entrada en vigor
Bélgica	21.12.1990	1.1.1991
Bulgaria	1.2.2007	15.3.2007
Chequia	10.10.2005	1.1.2006
Dinamarca	10.10.1991	1.1.1992
Alemania	1.9.1990	1.1.1991
Estonia	1.9.2005	1.1.2006
Irlanda	12.12.1990	1.1.1991
Grecia	10.10.1990	1.1.1991
España	3.3.1991	1.6.1991
Francia	3.3.1991	1.6.1991
Italia	10.10.1991	1.1.1992
Chipre	10.10.2005	1.1.2006
Letonia	10.10.2005	1.1.2006
Lituania	10.10.2005	1.1.2006

«Orden de enumeración de los estados: estados miembros». A: *Libro de estilo interinstitucional* [En línea]. Luxembourg: Oficina de Publicaciones Oficiales de las Comunidades Europeas, 2007. <<http://publications.europa.eu/code/es/es-370102.htm>> [Consulta: 21.01.2008]

L'ordre protocol·lari és present en les presidències i les pre·cedències en les cerimònies i en les relacions oficials. Afecta les institucions i els símbols que les representen, i també els personatges amb jerarquia en l'àmbit oficial, social, laboral, acadèmic, polític, cultural o militar. En el protocol tot està mesurat i ordenat. Res no és atzarós. A l'hora d'establir l'ordre protocol·lari es mira de considerar atributs objectivables que aportin respecte, llibertat, igualtat i independència, per a evitar possibles incidents i greuges comparatius entre totes les parts implicades.

Regles de protocol a les festes [En línia]. Girona: Garonuna, 2008. <<http://www.garonuna.com/docs/protocol.asp>> [Consulta: 21.01.2008]

8.2 L'ordenació en els àmbits especialitzats

8.2.1 La taula periòdica

La taula periòdica és un esquema de tots els elements químics disposats per ordre del nombre atòmic creixent i en una forma que reflecteix l'estructura dels elements. Els elements estan ordenats en set files horitzontals, anomenades *períodes*, i en 18 columnes verticals, que reben el nom de *grups*. El primer període, que conté dos elements, l'hidrogen i l'heli, i els dos períodes següents, cadascun amb vuit elements, s'anomenen *períodes curts*. Els períodes restants, anomenats *períodes llargs*, contenen 18 elements en el cas dels períodes 4 i 5, o 32 elements en el període 6. El període llarg 7 inclou el grup

dels actínids, que ha estat completat sintetitzant nuclis radioactius més enllà de l'element 92, l'urani.

Els grups o columnes verticals de la taula periòdica van ser classificats tradicionalment d'esquerra a dreta utilitzant xifres romanes seguides de les lletres *A* o *B*; la *B* es refereix als elements de transició. En l'actualitat ha guanyat popularitat un altre sistema de classificació, que ha estat adoptat per la Unió Internacional de Química Pura i Aplicada (IUPAC). Aquest nou sistema enumera els grups consecutivament de l'1 al 18 a través de la taula periòdica.

Taula periòdica

Codi de colors:
del fons
del símbol

1 1.00794
-258.1
-252.8
79
H
Hidrogen

2 4.0026
-262.9
-262.9
8
He
Hel·li

3 6.941
-273.1
-273.1
11
Li
Liti

4 9.0122
-277.1
-277.1
12
Be
Beril·li

5 10.81
-278.5
-278.5
13
B
Bor

6 12.011
-279.7
-279.7
14
C
Carboni

7 14.007
-279.9
-279.9
15
N
Nitrogen

8 16.005
-279.1
-279.1
16
O
Oxid

9 19.00
-278.4
-278.4
17
F
Fluor

10 20.18
-279.1
-279.1
18
Ne
Neon

11 22.99
-277.1
-277.1
19
Na
Sodi

12 24.31
-273.1
-273.1
20
Mg
Magnesi

21 39.09
-277.1
-277.1
25
Mn
Manganès

22 40.08
-273.1
-273.1
26
Fe
Ferro

23 54.94
-273.1
-273.1
27
Co
Cobalt

24 58.93
-273.1
-273.1
28
Ni
Niquel

25 63.55
-273.1
-273.1
29
Cu
Cupre

26 65.39
-273.1
-273.1
30
Zn
Zinc

27 69.72
-273.1
-273.1
31
Ga
Gall

28 72.64
-273.1
-273.1
32
Ge
Germani

29 74.92
-273.1
-273.1
33
As
Arsen

30 78.97
-273.1
-273.1
34
Se
Seleni

31 79.90
-273.1
-273.1
35
Br
Brom

32 83.80
-273.1
-273.1
36
Kr
Cripton

33 85.47
-273.1
-273.1
37
Rb
Rubidi

34 87.62
-273.1
-273.1
38
Sr
Stronci

35 88.91
-273.1
-273.1
39
Y
Itre

36 91.22
-273.1
-273.1
40
Zr
Zirconi

37 92.91
-273.1
-273.1
41
Nb
Níquel·li

38 95.94
-273.1
-273.1
42
Mo
Molibden

39 97.90
-273.1
-273.1
43
Tc
Tecneci

40 101.07
-273.1
-273.1
44
Ru
Ruteni

41 106.42
-273.1
-273.1
45
Rh
Rodesi

42 108.91
-273.1
-273.1
46
Pd
Pal·lad

43 112.41
-273.1
-273.1
47
Ag
Argent

44 114.91
-273.1
-273.1
48
Cd
Cadm

45 118.71
-273.1
-273.1
49
In
Indi

46 121.76
-273.1
-273.1
50
Sn
Estany

47 127.60
-273.1
-273.1
51
Sb
Antimoni

48 127.60
-273.1
-273.1
52
Te
Tel·lur

49 127.60
-273.1
-273.1
53
I
Iode

50 131.29
-273.1
-273.1
54
Xe
Xenon

51 132.91
-273.1
-273.1
55
Cs
Ces

52 137.33
-273.1
-273.1
56
Ba
Bari

53 140.91
-273.1
-273.1
57
La
Lantani

54 140.91
-273.1
-273.1
58
Ce
Ceri

55 140.91
-273.1
-273.1
59
Pr
Praseod

56 140.91
-273.1
-273.1
60
Nd
Neod

57 140.91
-273.1
-273.1
61
Pm
Prometi

58 140.91
-273.1
-273.1
62
Sm
Samar

59 140.91
-273.1
-273.1
63
Eu
Europi

60 140.91
-273.1
-273.1
64
Gd
Gadol

61 140.91
-273.1
-273.1
65
Tb
Terbi

62 140.91
-273.1
-273.1
66
Dy
Dyspros

63 140.91
-273.1
-273.1
67
Ho
Holi

64 140.91
-273.1
-273.1
68
Er
Erb

65 140.91
-273.1
-273.1
69
Tm
Ter

66 140.91
-273.1
-273.1
70
Yb
Yterbi

67 140.91
-273.1
-273.1
71
Lu
Luteci

68 140.91
-273.1
-273.1
72
Ac
Actini

69 140.91
-273.1
-273.1
73
Th
Tor

70 140.91
-273.1
-273.1
74
Pa
Protact

71 140.91
-273.1
-273.1
75
U
Uri

72 140.91
-273.1
-273.1
76
Np
Neptun

73 140.91
-273.1
-273.1
77
Pu
Plutoni

74 140.91
-273.1
-273.1
78
Am
Americ

75 140.91
-273.1
-273.1
79
Cm
Cur

80 140.91
-273.1
-273.1
81
Bk
Berkel

82 140.91
-273.1
-273.1
83
Cf
Califor

84 140.91
-273.1
-273.1
85
Es
Einstein

86 140.91
-273.1
-273.1
87
Fm
Fermi

88 140.91
-273.1
-273.1
89
Md
Mende

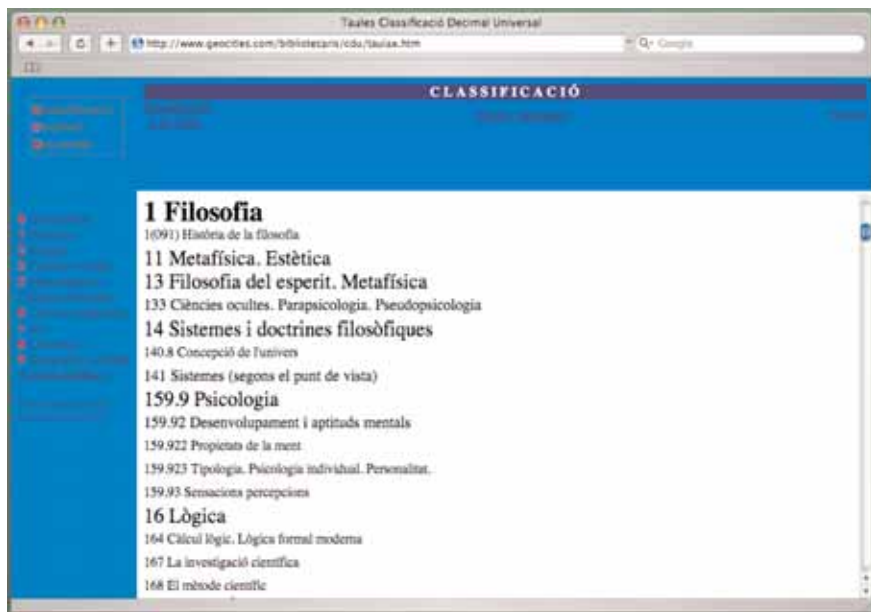
90 140.91
-273.1
-273.1
91
No
Nobel

92 140.91
-273.1
-273.1
93
Lr
Lawrenc

Taula Periòdica en línia

Taula periòdica [En línia]. Barcelona: Societat Catalana de Química, 2008.
<<http://scq.iec.cat/scq/nostrescoses/taula/taulespremiades/oriolbonjoch/taulaperiodica.htm>> [Consulta: 21.01.2008]

8.2.2 La classificació decimal universal

«Classificació Decimal Universal: classificació». A: MESTRE i RIBERA, E. *Manual sobre la Classificació Decimal Universal* [En línia]. [S.l.]: Enric Mestre i Ribera, 2003. <<http://www.geocities.com/bibliotecaris/cdu/taulax.htm>> [Consulta: 22.01.2008]

La classificació decimal universal (CDU) és el sistema de classificació bibliogràfica de més acceptació mundial. Abasta totes les branques del coneixement i la seva forma de notació, independent de qualsevol idioma i alfabet, en constitueix un dels valors fonamentals. El fet, doncs, que sigui universal i, a més, jeràrquica, sintètica i multidimensional, la converteix en un sistema amb grans possibilitats a l'hora de dur a terme tasques de classificació i, per tant, és una eina imprescindible per a bibliotecaris, documentalistes, investigadors, indexadors, editors i autors.

La CDU és una classificació numèrica que divideix el coneixement en deu grans grups (del 0 al 9). Cada xifra afegida a la dreta concreta més la matèria. Per a facilitar-ne la lectura, a partir de tres dígits, se separen per un punt.

D'acord amb aquesta pauta, doncs, una relació d'epígrafs com ara:

591
54
621.395
75.036
629.19
804.99

s'ordenarien de la manera següent:

54
591
621.395
629.19
75.036
804.99

La CDU preveu la utilització de signes i puntuacions, també degudament ordenats, per a precisar alguns conceptes.

8.2.3 L'arbre de camp d'un diccionari

L'arbre de camp representa l'estructuració temàtica que ordena conceptualment un diccionari terminològic i guia la selecció i la classificació dels termes, d'acord amb els criteris de pertinència generals i particulars establerts per l'autor de l'obra. És, doncs, una representació de la realitat de l'àmbit d'especialitat objecte de treball.

Un arbre de camp parteix d'un nivell de classificació del qual broten n grans branques temàtiques que també es poden subdividir en d'altres de més específiques, i així successivament, si escau; normalment, però, un arbre de camp no assolix més de 3 o 4 nivells d'especificitat. Ha de ser, doncs, esquemàtic, i ha de palesar les relacions jeràrquiques entre els conceptes que representa.

Per al consultant d'un diccionari especialitzat, l'arbre de camp resulta imprescindible per a conèixer-ne l'abast; per al terminòleg, durant les fases de la recerca esdevé una eina de treball bàsica per a organitzar conceptualment l'obra i una guia per a la selecció, la classificació i el tractament dels termes.

arbre de camp

Conceptes generals

Gestió de recursos humans

- Planificació de recursos humans
- Selecció de personal
- Acollida
- Desenvolupament de recursos humans
 - Formació
 - Carrera professional
 - Competències
 - Compensació
 - Motivació

Competències

Comunicació

Relacions laborals i administració de personal

- Contractació
- Jornada de treball
- Règim disciplinari
- Seguretat i salut laboral
- Suspensió i extinció de la relació laboral
- Resolució de conflictes

Professionals

En els productes que es publiquen ordenats sistemàticament, la distribució i la denominació dels apartats de l'arbre de camp ha de coincidir amb la dels apartats del cos del diccionari.

8.3 L'ordenació en la pràctica lexicogràfica i terminològica

8.3.1 El *Diccionari català-valencià-balear*

ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. *Diccionari català-valencià-balear* [En línia]. Barcelona; Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Catalans: Moll, [2008]. <<http://dcvb.iecat.net/>> [Consulta: 21.01.2008]

En la tradició lexicogràfica catalana, normalment les unitats plurilexemàtiques se situen dins els articles, com a subentrades (en l'exemple, dins l'entrada *casa*: *casa de la vila*; *casa de despesa*; *casa de camp*; *casa solana*; *casa de parell*; *casa de cap de jou*; *casa de comerç*). En aquest diccionari s'observa que no s'ha aplicat, però, cap criteri d'ordenació alfabètica d'aquestes unitats.

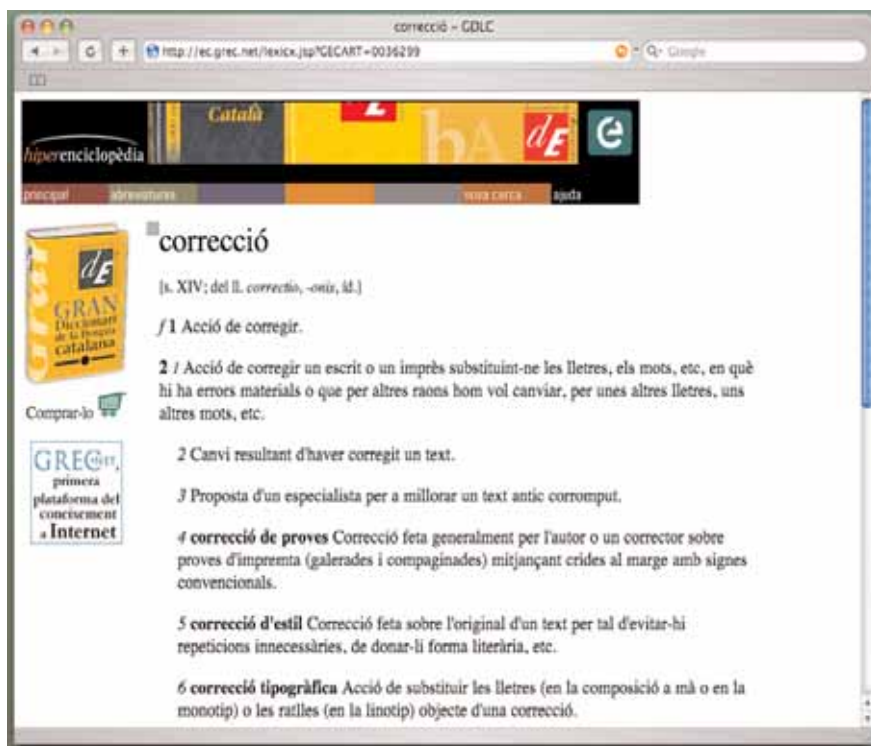
8.3.2 El *Diccionari de la llengua catalana*

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana* [En línia]. 2a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2008. <<http://dlc.iec.cat/>> [Consulta: 21.01.2008]

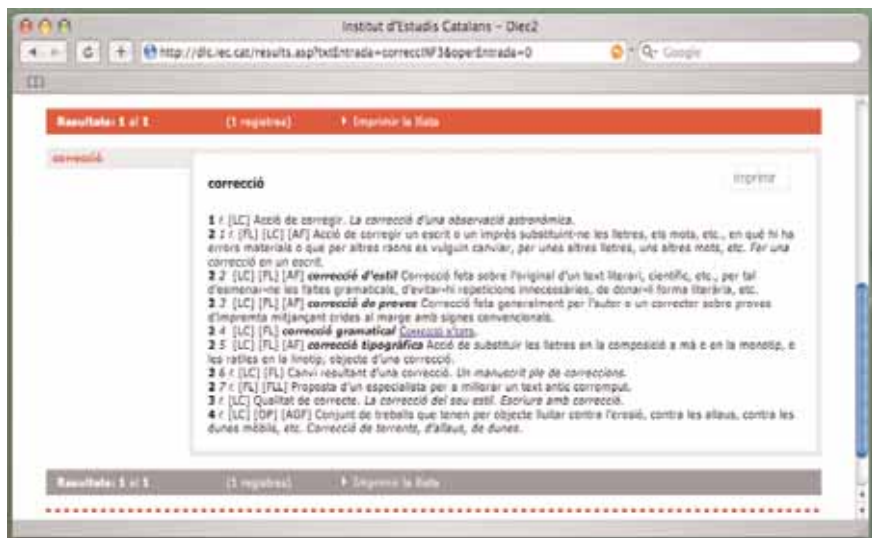
En el *Diccionari de la llengua catalana*, les locucions compostes per mots del diccionari apareixen com a subentrades dins l'article que correspon al seu nucli sintàctic. Dins l'article, les subentrades s'ordenen alfabèticament pel sistema discontinu, és a dir, mot a mot, dins la mateixa accepció. En la versió impresa, en les «Instruccions per al maneig del Diccionari», aquesta obra dedica un subapartat als criteris d'ordenació aplicats en les entrades i subentrades.

8.3.3 El *Gran diccionari de la llengua catalana*

Gran diccionari de la llengua catalana [En línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, cop. 1997-2008. <<http://www.grec.cat/home/cel/dicc.htm>> [Consulta: 21.01. 2008]

L'observació de la disposició de les subentrades en el *Gran diccionari de la llengua catalana* permet concloure que s'hi aplica l'ordenació alfabètica contínua: en l'exemple que mostra la pantalla capturada, s'ignora la presència de l'apòstrof en l'entrada *correcció d'estil*. Si es compara amb l'exemple següent, corresponent als mateixos termes en el *Diccionari de la llengua catalana*, en què l'ordenació que s'hi aplica és l'alfabètica discontinúta, el tret diferenciador entre ambdós tipus d'ordenació és clarament perceptible, tot i que en una mostra tan reduïda els avantatges o inconvenients d'un tipus d'ordenació o l'altre no són rellevants.

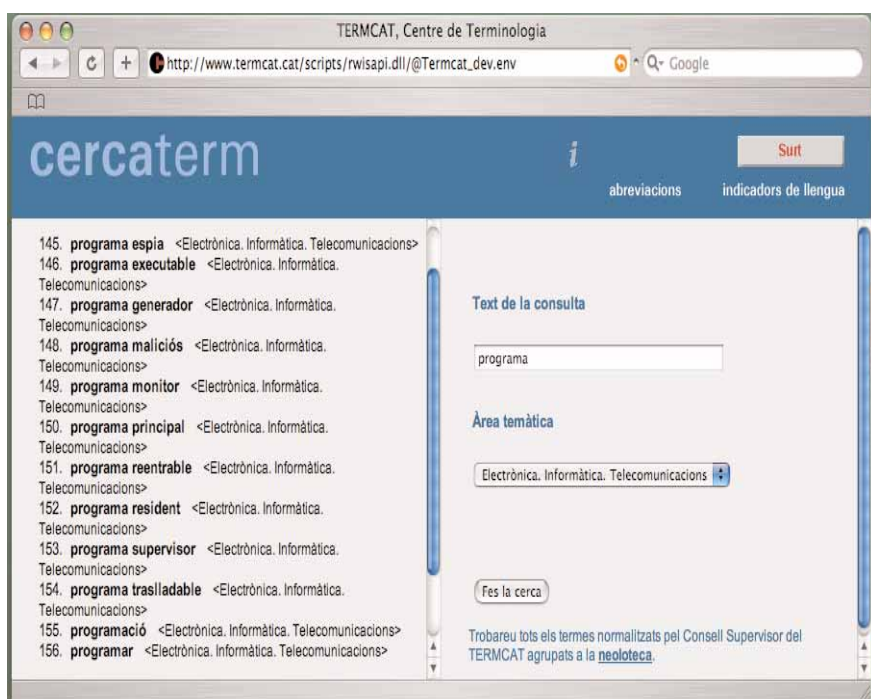
8.3.4 El Diccionario de la lengua española

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española* [En línea]. 22a ed. Madrid: Real Academia Española, 2008. <<http://www.rae.es/>> [Consulta: 21.01.2008]

En aquest article corresponent al *Diccionario de la lengua española* s'observa l'aplicació d'un dels criteris identificadors de l'ordenació alfabètica contínua: s'ignora la presència del caràcter blanc que forma part d'algunes unitats lèxiques. L'aplicació de l'ordenació alfabètica discontinua en aquest cas hauria generat la seqüència següent: *lengua*; *~de hacha*; *~de oc*; *~de oíl*; *~del agua*.

8.3.5 El Cercaterm

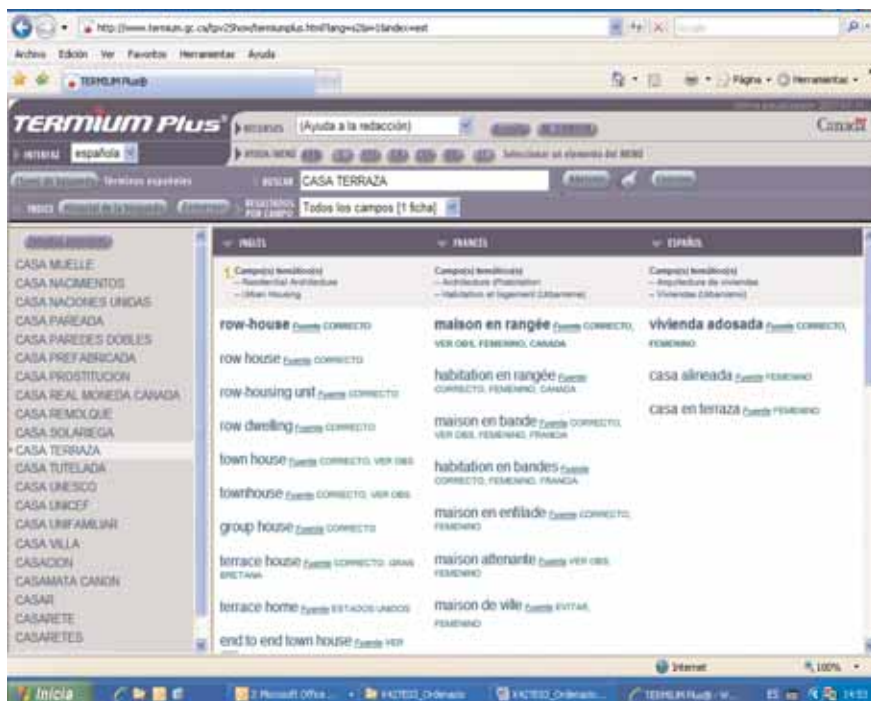

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [En línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2008. <<http://www.termcat.cat/>> [Consulta: 21.01.2008]

El Cercaterm, el servei de consultes en línia del TERMCAT, mostra els resultats de la cerca efectuada ordenats a partir de l'entrada principal de la fitxa en català. En concret, s'hi aplica l'ordenació alfabètica discontinua. Un dels principals avantatges

d'aquest tipus d'ordenació és que permet de mantenir agrupats els termes que pertanyen a una mateixa sèrie lèxica, atès que considera el caràcter blanc. En l'exemple que es mostra, si el Cercaterm apliqués l'ordenació alfabètica contínua s'haurien generat dues interrupcions en la tipologia de termes que fan referència als programes: el terme *programació* apareixeria ordenat abans del terme *programa espia*, i el terme *programar*, entre *programa principal* i *programa reentrable*. En terminologia, aquest inconvenient de l'ordenació alfabètica contínua s'agreuja pel fet que la freqüència de sintagmes que constitueixen sèries lèxiques és elevada; per això el TERMCAT sempre aplica l'ordenació alfabètica discontinua en els seus productes.

8.3.6 El Termium Plus

Termium [En línia]. [Ottawa]: Canada. Public Works and Government Services. Translation Bureau, 2007. <<http://www.termium.com>> [Consulta: 21.01.2008]

En consultar el Termium, la base de dades terminològiques i lingüístiques de l'Oficina de Traducció del Govern del Canadà, s'obté un índex de respostes ordenat alfabèticament. Aquest índex no mostra els components gramaticals que en molts casos són parts integrants dels termes (preposicions, articles...). En ordenar, el Termium ignora aquests elements. Així, tal com mostra l'exemple, si bé la base de dades conté una fitxa que inclou l'equivalència en castellà *casa en terraza*, l'ordenació només considera els components *casa+terrazza*.

El caràcter blanc sí que es considera en l'ordenació (vegeu en la pantalla capturada el posicionament donat al terme *ca-sar*) i, per tant, podem concloure que s'hi aplica l'ordenació alfabètica discontinua.

8.3.7 L'ordenació de les xifres

D'acord amb la norma ISO 12199:2000, en l'ordenació les xifres precedeixen les lletres llatines, i les lletres llatines precedeixen les lletres d'altres alfabetes. Aquesta és una consideració que cal tenir en compte a l'hora d'ordenar termes que incloguin dins dels seus components nombres, enters o decimals, formats per una seqüència de dígit (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9). En l'exemple que es mostra a la pàgina següent, corresponent a un índex anglès, l'aplicació d'aquesta recomanació queda ben palesa.

L'ordenació automatitzada dels termes que contenen xifres no és, però, gens senzilla. Dins les seqüències de text, els sistemes informàtics consideren les xifres com a caràcters, no com a dígit, i, per tant, les ordenen, seguint la regla general, d'esquerra o dreta. Així doncs, calen procediments previs preparatoris per aconseguir una primera aproximació a l'ordre natural. Així, sense aquesta programació prèvia, en l'exemple mostrat el terme que encapçalaria l'índex seria *128th note*.

Cal tenir en compte, a més, que programar la identificació de xifres dins la cadena de caràcters que constitueixen les denominacions dels termes no resulta tampoc fàcil, tenint en compte que no sempre les xifres van seguides o precedides del caràcter blanc i resulta complicat establir, doncs, una especificació suficientment genèrica per a donar màxima cobertura a tota la casuística possible.

6. ÍNDEX ANGLÈS

2-2-2 cranial, 365
3D, 5651
4-2-4 system, 4996
4-3-3 system, 4997
4-4-2 system, 4998
5m scrummage, 3424
8/8 cut, 5233
16/16 cut, 5234
24 hours recall, 5416
128th note, 2551
3656th note, 4904

abandoned industrial zone, 1983
abend, 2336
abnormal end, 2336
abnormal termination, 2336
abort, 441
abort, to, 443
abortion, 441
above-the-line medium, 3513
abseil, to, 2320
abseil device, 1565
absorptance, 15
absorption factor, 15
abstract, 4720
accelerator, 5307
accessory cord, 1297
accident prone, 19
ace, 2442, 4460
ace on service, 4460
achieved status, 2152
acoustic compliance, 1167
acoustic coupler, 28
acoustical coupler, 28
acquired immune deficiency syndrome, 4970
acquired immunodeficiency syndrome, 4970
acral, 34
acro, 37
acronym, 38, 39
action of the loin, 21
action painting, 44
action pending in another court, 3161
ad banner, 988

ad in, 435
ad lib., 47
ad libitum, 47
ad out, 434
adapter, 4534
adapter dongle, 3592
ADCC, 1045
add-in, 1161
add-on, 1161
addiction, 50
adenoid, 53
adenoid facies, 2250
adenoid hypertrophy, 5770
adenoid tissue, 5327
adenoid tumor, 54
adenoid vegetations, 5770
adenoidal, 52
adenoma, 54
adenosine diphosphate, 1632
adenosine triphosphate, 5652
adenosinetriphosphatase, 57
adherence, 1169
adherent, 1168
adhesive tape, 1012
aditus, 59
adjectival, 60, 61
adjustable lamp, 3243
adjuvant chemotherapy, 4515
admit as evidence, to, 4598
admit to proof, to, 4598
admonition, 4319
adoptable, 71
adoptee, 74
adopter, 73
adopter category, 900
ADP, 1632
adulthood, 80
adult education, 1800
advantage in, 435
advantage out, 434
advantage receiver, 434
advantage rule, 3192
advantage server, 435
adverse drug reaction, 4589
adverse event, 2060

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *La normalització terminològica en català: criteris i termes 1986-2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2006.

8.3.8 L'ordenació dels subíndexs

R

regió HLA-D

regió HLA-D *f*

es regió HLA-D
fr région HLA-D
en HLA-D region

Segment de DNA del locus d'histocompatibilitat principal que conté els gens que codifiquen les molècules d'histocompatibilitat de classe II en els éssers humans.

regió J *f*

es regió J
fr région J
en J region

Segment carboxiterminal de la regió variable d'una cadena lleugera o una cadena pesant d'immunoglobulina o d'una cadena del TCR codificat per un segment gènic J i que uneix la regió variable a la regió constant.

Nota: 1. En algunes cadenes, entre la regió variable i la regió constant s'intercala la regió D.
2. L'abreviació J prové de l'anglès *joining* ('unió').

regió V *f*

veg. **regió variable** *f*

regió V_H *f*

sin. compl. **domini V_H** *m*

es domini V_H; regió V_H
fr domaine V_H; région V_H
en V_H domain; V_H region

Segment variable d'una cadena pesant, constituït per un sol domini, que inclou les regions determinants de la complementarietat.

regió V_L *f*

sin. compl. **domini V_L** *m*

es dominio V_L; regió V_L
fr domaine V_L; région V_L
en V_L domain; V_L region

Segment variable d'una cadena lleugera, constituït per un sol domini, que inclou les regions determinants de la complementarietat.

regió V_κ *f*

sin. compl. **domini V_κ** *m*

es dominio V_κ; regió V_κ
fr domaine V_κ; région V_κ
en V_κ domain; V_κ region

Regió V_κ d'una cadena lleugera kappa.

regió V_λ *f*

sin. compl. **domini V_λ** *m*

es dominio V_λ; regió V_λ
fr domaine V_λ; région V_λ
en V_λ domain; V_λ region

Regió V_λ d'una cadena lleugera lambda.

regió variable *f*

sin. compl. **domini V** *m*; **regió V** *f*

es dominio V; regió V; regió variable
fr domaine V; région V; région variable
en V domain; V region; variable region

Segment d'una cadena lleugera o d'una cadena pesant d'immunoglobulina o d'una cadena del TCR codificat pel segment gènic V, que determina l'especificitat de cada receptor antigènic i, per tant, configura la diversitat del repertori en la resposta immunitària.

Nota: 1. La regió variable no inclou les parts codificades pel segments gènics D i DJ.

L'ordenació dels termes ressenyats en aquesta pàgina del *Diccionari d'immunologia* exemplifica el tractament donat als termes que contenen subíndexs d'acord amb les recomanacions de la norma ISO 12199:2000. Els subíndexs (i també els superíndexs) es consideren vinculats al component que acompanyen i, per tant, és l'element de base, i no el subíndex o el superíndex, el que marca l'ordenació. Quan, com en aquest cas, és el subíndex l'únic element de diferenciació en una sèrie de termes (*regió V*, *regió V_H*, *regió V_L*, *regió V_κ*, *regió V_λ*), l'ordenació s'articula a partir d'aquest element, d'acord amb el criteri general establert per la norma: les xifres precedeixen les lletres llatines, i les lletres llatines precedeixen les lletres d'altres alfabetes, en aquest cas l'alfabet grec, que s'ordenen segons la seqüència establerta en l'alfabet d'origen.

8.3.9 L'ordenació dels caràcters especials

A la pàgina següent, extreta de la *Terminologia de la sida*, s'observen algunes de les singularitats que els caràcters no alfanumèrics presenten a l'hora de ser ordenats.

Dins dels caràcters especials cal diferenciar, d'una banda, els que tenen assignades funcions específiques com a separadors de paraules i, d'una altra, els que no tenen assignada cap funció; aquests darrers són els caràcters especials pròpiament dits. Seguint la norma ISO 12199:2000, els primers cal considerar-los previs al primer nivell d'ordenació, mentre que els segons s'atenen en el quart nivell, únicament quan dues o més cadenes tenen idèntics valors en els nivells anteriors.

En els seus productes, el TERMCAT assigna funcions específiques com a separadors de paraules al caràcter blanc i als signes de puntuació, entesos en sentit ampli. És per això que els termes *VIH-1* i *VIH-2*, que contenen guionet, precedeixen en l'ordre els termes *VIH+* i *VIH-*, que contenen, respectivament, els caràcters especials corresponents als valors d'addició (positiu) i de sostracció (negatiu).

vigilància epidemiològica *f*

es vigilància epidemiològica
fr surveillance épidémiologique
en epidemiological surveillance

Recollida sistemàtica de dades sobre problemes de salut per a analitzar-les posteriorment amb vista a planificar, implementar i avaluar estratègies de salut pública destinades a la prevenció i el control d'aquests problemes.

VIH *m*

veg. **virus de la immunodeficiència humana** *m*

VIH-1 *m*

veg. **virus de la immunodeficiència humana 1** *m*

VIH-2 *m*

veg. **virus de la immunodeficiència humana 2** *m*

VIH+ *adj*

es VIH+
fr VIH+
en HIV+

Dit de la persona seropositiva respecte al VIH.

VIH- *adj*

es VIH-
fr VIH-
en HIV-

Dit de la persona seronegativa respecte al VIH.

viral *adj*

veg. **víric -a** *adj*

virèmia *f*

es viremia
fr virémie
en viremia

Presència de virus a la sang.

víric -a *adj*

sin. compl. **viral** *adj*

es viral; vírico
fr viral
en viral

Relatiu o pertanyent a un virus.

virió *m*

es virión
fr virion
en virion

Partícula vírica completa que representa la fase extracel·lular i infecciosa d'un virus.

virosi *f*

es virosis
fr virose
en virosis

Afecció causada per un virus.

virulència *f*

es virulencia
fr virulence
en virulence

8.3.10 L'ordenació dels afixos

25

sódico. Se utiliza en síntesis orgánica y en la ondulación permanente del cabello.

ácido tiónico. Ácido de fórmula $H_2S_xO_6$, variando x de 2 a 6. $\parallel$ Ácido orgánico con el radical $HOSC-$.

ácido tiosulfúrico. Ácido dibásico de fórmula $H_2S_2O_3$. No se conoce en forma pura, pero sí sus sales. Sinón.: **ácido hiposulfúrico**. *Sulfato*.

ácido p-toluenosulfónico. *Ácido metatánico*.

Sólido incoloro que se obtiene por reacción del ácido sulfúrico fumante sobre el tolueno. Es fuerte, que se emplea como reactivo y catalizador en orgánica.

ácido tricloroacético. Ácido de fórmula CCl_3COOH . Cristales incoloros deliquescentes. Reactivo, soluble en agua, alcohol y éter, con punto de fusión $196^\circ C$. Se usa como intermedio químico, como herbicida.

ácido 2,4,5-triclorofenoxi. Ácido de fórmula $H_3Cl_3O_3$. Sólido blanco que se obtiene por reacción de 2,4,5-triclorofenol con ácido sulfúrico en medio alcalino. Se utiliza como desinfectante y herbicida selectivo.

ácido trimesínico. Ácido 1,3,5-benzenetricarboxílico, de fórmula $C_6H_3(COOH)_3$. Sólido cristalino, incoloro, de punto de fusión $350^\circ C$, soluble en agua y alcohol, que se obtiene por oxidación del mesitileno.

ácido trópico. Ácido α -fenil- β -hidroxipropiónico, de fórmula $HOOCCH(C_6H_5)CH_2OH$, resultante de la hidrólisis ácida de la atropina. Sólido en forma de agujas o placas, con punto de fusión $118^\circ C$, soluble en agua caliente, alcohol y éter. V. **atropina**.

ácido tuberculoestearico. Ácido 10-metilsteárico. Se encuentra en las ceras del bacilo tuberculoso.

ácido undecilénico. Ácido undecenoico, $CH_2=CH(CH_2)_9COOH$, que, libre o como sal de Zn, se utiliza en el tratamiento de infecciones por dermatofitos.

ácido úrico. 2,6,8-Trioxipurina. Producto de carácter ácido originado en el catabolismo nitrogenado de los ácidos nucleicos. En condiciones normales, se encuentra en pequeña cantidad en la orina y en la sangre de los mamíferos; en condiciones patológicas (gota), se encuentra en las articulaciones. Algunos cálculos de vejiga y de riñón están formados por ácido úrico.

ácido urónico. Ácido resultante de la oxidación del grupo alcohólico terminal de una aldosa a carboxilo. Se encuentra en heteropolisacáridos como pectinas, gomas, mucílagos, hemicelulosas, etc.

ácido úsnico. Cada uno de los derivados de la floroglucina, de color amarillo, que existen en la corteza de muchos líquenes, p. ej., *Cetraria islandica* y especies de *Usnea*. Poseen actividad antibiótica frente a bacterias Gram positivas y a algunos hongos. Poseen también actividad antitumoral. Se utilizan en tratamientos tópicos de infecciones de la piel.

ácido ustilágico. Cada uno de los glicolípidos producidos por especies de *Ustilago*. Son β -D-cebosioides de los ácidos ustílicos (di- y trihidroxihexadecenoicos). Inhiben el

crecimiento de bacterias Gram positivas y Gram negativas. Se utilizan en la industria cosmética.

ácido vacénico. Ácido octadecenoico, 18:1 ($n-11$). Presente en la grasa de certero, manteca de cerdo, margarinas, etc.

ácido valerianico. Ácido de fórmula $CH_3(CH_2)_3COOH$. Líquido incoloro, de olor penetrante desagradable, de punto de ebullición $186^\circ C$, soluble en agua, alcohol y éter. Tiene aplicaciones farmacéuticas y se emplea en lubricantes y plastificantes. Sinón.: **ácido pentanoico**.

ácido vinilacético. Ácido 3-butenico, de fórmula $CH_2=CHCH_2COOH$. Líquido incoloro, miscible con alcohol y éter, de punto de ebullición $163^\circ C$. Por calefacción, en presencia de ácido sulfúrico diluido, se transforma en ácido crotonico.

ácido wolfrámico. Ácido de fórmula H_2WO_4 . Polvo de color amarillo, insoluble en agua, soluble en álcalis. Se emplea como mordiente en tejidos, en la fabricación de plásticos y para la obtención de wolframio metálico.

ácido xántico. Ácido de fórmula C_2H_5OCSH . Líquido oleoso, inestable, que se descompone en etanol y disulfuro de carbono. Sus derivados y sales se utilizan en la industria de la cerámica y en la obtención de minerales.

ácido ximénico. Ácido hexanoenoico, 26:1 ($n-17$), presente en la madera de *Ximenia americana* L.

ácido yodhídrico. Ácido monobásico resultante de la disolución del yoduro de hidrógeno en agua. Es un ácido fuerte y un agente reductor. El producto comercial contiene hasta un 57% en peso de yoduro de hidrógeno. Se emplea como reactivo analítico, en síntesis orgánica y como desinfectante. Sus sales son los yoduros.

ácido yódico. Ácido monobásico de fórmula HIO_3 . Sólido soluble en agua, que se obtiene por oxidación directa del yodo con ácido nítrico o por reacción del ácido sulfúrico sobre el yodato bórico. Se emplea como reactivo analítico. Sus sales son los yodatos.

ácido-base. Grupo de compuestos químicos complementarios, con propiedades vinculadas a ciertas reacciones químicas denominadas *reacciones ácido-base*. A los diferentes tipos de reacciones ácido-base corresponden diferentes conceptos y, por lo tanto, diferentes definiciones de ácido y base. Cada una de ellas se designa con el nombre del autor.

ácido-base de Arrhenius. Concepto basado en la reacción de ionización en disolución acuosa: *ácido*, sustancia que, al disolverse en agua, aumenta la concentración de iones hidrógeno de esta; *base*, sustancia que, al disolverse en agua, aumenta la concentración de iones hidroxilo de la misma.

ácido-base de Brönsted y Lowry. Concepto basado en la reacción de transferencia de protones: *ácido*, sustancia dadora de protones; *base*, sustancia aceptora de protones.

ácido-base conjugados. Cada una de las especies en equilibrio ácido₁-base₁ y base₁-ácido₂ en la reacción ácido-base de transferencia de protones: ácido₁ + base₁ = base₂ + ácido₂. V. **ácido-base de Brönsted y Lowry**.

ácido-base de Franklin. Generalización de la definición de Arrhenius a disolventes que, como el agua, están —aunque en muy baja proporción— ionizados: *ácido*, sustancia que

burbuja. Cavidad llena de gas, limitada por una película líquida de cualquier espesor.

burbuja cálida. Anticiclón cálido en las capas bajas de la atmósfera cuando por debajo, junto al suelo, se produce una circulación ciclónica en forma de borrasca.

Burch. V. objetivo de Burch.

bureta. Tubo graduado de vidrio, abierto en la parte superior y con una llave en la inferior que sirve para la titulación y análisis volumétrico.

Burger. V. vector de Burger.

Bürger. V. lipidosis Bürger-Grützner.

Burgundy. V. mezcla de Burgundy.

buril. Instrumento de acero, prismático y puntiagudo, que usan los grabadores. El instrumento tiene una forma triangular, terminado en un bisel rectilíneo o en un triángulo, resalte o punta en forma de pico. Se emplea en la talla de la madera y en las industrias del Paleolítico.

Burk. V. representación de Lineweaver-Burk.

Burkitt. V. tumor de Burkitt.

burmanniáceas. Familia (*Burmanniaceae* Bl.) de las orquidales, formada por herbáceas anuales o perennes con hojas alternas y reducidas a escamas, con flores solitarias o racimos, o subactinomorfas, hermafroditas y solitarias, con sépalos y pétalos, tres o seis estambres, ovario súpero, unilocular o trilocular y multiovulado, formando bayas y semillas con endospermo escaso o ausente.

Burnham. V. cometa Slaughter-Burnham.

Burr. V. distribución de Burr.

bursa. Cavidad en forma de saco.

bursa de Fabricio. Estructura linfática en forma de saco, existente en las aves. La linfopoyesis tiene lugar en los folículos linfáticos presentes en dicha bolsa, que está asociada con la gónada tumoral.

burseráceas. Familia (*Burseraceae* Kunth) del orden de las sapindales, formada por árboles o arbustos, de hojas compuestas, generalmente bipinnadas, opuestas o alternas y con estipulas; flores o amentes, con flores hermafroditas o unisexuales; dispuestas en panículas, racimos o capítulos; fruto con cinco sépalos y pétalos o apétalos, ovario súpero con cinco carpelos y lóculos uni- o biovulvados, formando baya o cápsula y semillas sin endospermo.

bursina. Péptido de pequeño tamaño, aislado de la bursa de Fabricio de las aves. Posee actividad inmunomoduladora y potencia la diferenciación fenotípica de las células pre-B en aves y mamíferos.

bus. Vía a la cual pueden estar conectados en paralelo varios elementos de un ordenador, de tal forma que pueden intercambiarse señales entre sí, como, p. ej., entre la memoria, órganos de entrada y salida, etc. Está constituido por tantas líneas como dígitos contiene una palabra de información. Así, puede ser de 8, 16, 32 líneas.

buscador. V. antejo buscador.

Buschke. V. tumor de Buschke-Löwenstein.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

butadieno. Dieno conjugado de fórmula $CH_2=CH=CH=CH_2$. Gas incoloro (p. e. $-4.4^\circ C$). Se emplea como monómero en la síntesis de caucho sintético.

butadiensulfona. Sinón. de sulfoleno.

butaldehído. Sinón. de aldehído butírico.

butanal. Sinón. de aldehído butírico.

butano. Alcano de fórmula C_4H_{10} . Gas inodoro y fácilmente licuable (p. e. $-0.5^\circ C$). Se emplea como combustible doméstico e industrial.

En els llenguatges d'especialitat que pertanyen a dominis en què s'utilitza una major proporció de simbolisme i abstracció es dona una casuística més àmplia i amb una major ocurrència de denominacions complexes que parteixen d'una base a la qual es van afegint afixos (prefixos, infixos, sufixos) de naturalesa ben diversa (lletres gregues, dígitos o caràcters especials, en cursiva o rodona, etc.). La forta càrrega semàntica que respecte al nom de base aporten, fonamentalment, els prefixos i els infixos, fa recomanable la consideració especial d'aquests segments durant el procés d'ordenació.

En aquesta línia, a la introducció del *Vocabulario científico y técnico* de la Reial Acadèmia de Ciències Exactes, Físiques i Naturals s'explicita que «aquellas entradas cuya palabra significativa aparece precedida por una letra (o letras) o por un número (o números), muchas veces seguidos de guión, se ordenan prescindiendo de la posición alfabética que ésta exigiría. [...]. Este criterio se hace consecuentemente extensivo a los lemas compuestos en que las letras de estas características aparecen en el interior».

Les imatges permeten observar el posicionament, per exemple, de les entrades *ácido p-toluenosulfónico*, *ácido 2,4,5-triclorofenoxiacético*, *1,3-butadieno* i *1,2-butanodiol*, d'acord amb aquest criteri d'ordenació.

8.3.11 L'ordenació de les indicacions gramaticals, morfològiques o lingüístiques

Normalment, les indicacions gramaticals, morfològiques o lingüístiques que de vegades es representen acompanyant els termes no es tenen en compte en l'ordenació. Ara bé, en l'exemple de la pàgina següent s'observa que l'aplicació d'aquest criteri va més enllà i fins i tot en l'ordenació alfabètica dels termes complexos no es tenen en compte les paraules generalment considerades gramaticals, com ara els articles, les preposicions, les conjuncions, etc. (vegeu l'ordenació de la tipologia corresponent al terme *maccla*).

macla por hemitropía. Macla en la que los dos cristales que la forman están girados, uno con relación al otro, un ángulo de 180° ; p. ej., la macla en flecha del yeso.

macla de Karlsbad. Macla de dos cristales monoclínicos de hábito tabular, cuyo plano de macla coincide con el del pinacoide lateral. Es una macla de compenetración, paralela y por hemitropía, característica de la ortosa.

macla de Manebach. Macla de dos cristales prismáticos, monoclínicos, cuyo plano de macla es el pinacoide básico (001). Es una macla normal, de yuxtaposición y por hemitropía, propia de la ortosa.

macla mimética. Macla múltiple que, aparentemente, tiene una simetría que corresponde a un sistema cristalino distinto del que es propio a cada cristal; p. ej., la macla del aragonito, que tiene apariencia hexagonal, aunque los cristales que la forman son rómbicos.

macla múltiple. Macla formada por un número determinado de cristales, superior a dos; p. ej., la del aragonito, que está formada por tres cristales.

macla normal. Macla en la que coinciden el plano de macla con el plano de unión entre los dos cristales que la forman; p. ej., la macla de dos octaedros de la espinela.

macla paralela. Macla en la que no coincide el plano de macla con el plano de unión de los dos cristales, que son, por lo general, perpendiculares entre sí; p. ej., la macla de Karlsbad de la ortosa.

macla en pico del estañó. Macla formada por dos prismas tetragonales apuntados por pirámides de primera especie (111), cuyo plano de macla y de unión es una cara de pirámide de segunda especie (101). Es una macla normal, de yuxtaposición y por hemitropía, propia de la casiterita.

macla polisintética. Macla formada por numerosos cristales que siguen siempre la misma ley de macla, como es el caso de las plagioclasas, cuyos cristales están orientados alternativamente en dos direcciones fijas.

macla en punta de flecha. Macla de dos cristales tabulares monoclínicos, cuyo plano de macla es una cara del ortopinacoide. Es una macla normal, de yuxtaposición y por hemitropía, característica del yeso.

macla en punta de lanza. Macla de dos cristales tabulares monoclínicos, de caras curvadas, cuyo plano de macla es una cara del ortoprisma. Es una macla normal y por hemitropía, característica del yeso.

macla por transposición. Macla en la que los dos cristales que la forman están girados, uno con relación al otro, un ángulo de 60° ; p. ej., la de los dos cubos de la espinela.

macla de yuxtaposición. Sinón. de **macla de contacto**.

Mac-Laurin. V. **elipsoide de Mac-Laurin** y **trisectriz de Mac-Laurin**.

MacNeal. V. **medio de Novy, Nicolle y MacNeal**.

macroanálisis. Análisis de muestras mayores que 0.1 g.

macrociclo. Compuesto orgánico cuya molécula forma un anillo o ciclo constituido por un número de eslabones superior a 12, frecuentemente con repetición de unidades $-\text{CH}_2\text{CH}_2\text{X}-$, siendo $\text{X} = \text{O}, \text{S}$ ó NH .

macroclima. Clima de una extensa región geográfica, de un continente, o incluso de todo el globo terrestre.

macroeconomía. Estudio de los sistemas económicos (nación, región) como un todo, empleando magnitudes globales del tipo de la renta nacional, el gasto público, etc. Se emplea en contraposición a microeconomía.

macroensamblador. Ensamblador, cuando existen macroinstrucciones en el lenguaje de bajo nivel que traduce.

macroevolución. Evolución que conduce a la separación de los grandes grupos taxonómicos de rango superior al de la especie. Sinón.: **evolución transepecífica**.

macrofago. Célula del sistema retículo-endotelial, caracterizada por su capacidad fagocítica y la presencia destacada de lisosomas, así como de receptores de membrana para anticuerpos citofílicos. Los macrofagos transportan antígenos a los tejidos linfoides para la iniciación de la respuesta de inmunidad específica.

macrofotografía. Fotografía de gran tamaño, obtenida de un objeto pequeño, utilizando una lente de corta distancia focal en una cámara de fuelle largo.

macroglobulina. Cada una de las globulinas de peso molecular elevado (superior a 500 000). Ejemplo característico es la inmunoglobulina M (peso molecular 900 000).

macroglobulinemia. Situación patológica caracterizada por el incremento de los niveles de macroglobulinas en suero. Por lo general, hace referencia a la elevación de inmunoglobulina M.

macroglobulinemia de Waldenstrom. Paraproteína de IgM monoclonal, acompañada de proliferación del tejido linfóide.

macroinstrucción. Frase de los lenguajes de bajo nivel que hace referencia a una subrutina abierta.

macrolido. Anillo lactónico de 12–14 átomos de carbono, con diversos grupos funcionales y unido glicosídicamente a uno o varios azúcares y sus derivados, tales como aminoazúcares y desoxiazúcares. Los antibióticos con esta estructura son típicamente bacteriostáticos y son activos principalmente frente a bacterias Gram positivas; entre ellas, *Streptococcus* y *Clostridium*. Inhiben la biosíntesis de proteínas por unión a la subunidad 50S de los ribosomas 70S y, por consiguiente, la actividad peptidiltransferásica y la translocación. Entre otros antibióticos macrolídicos, se encuentran: carbomicina, eritromicina, angolamicina, chalcomicina. V. **antibiótico macrolido**.

macrómero. Prepolímero con un grupo particularmente reactivo que permite la ulterior formación de un copolímero.

macromolécula. Molécula de gran tamaño, generalmente de peso molecular superior a varios millares. Atendiendo a su origen, las macromoléculas pueden ser naturales (proteínas, caucho, celulosa), naturales modificadas (ésteres de celulosa, caucho clorado, plásticos de caseína) o sintéticas (poliolefinas, polímeros vinílicos, políesteres).

macronúcleo. El mayor de los dos tipos de núcleos de los ciliados, con función puramente trófica.

macroporo. Poro cuyo diámetro medio es superior a 500 Å.

macropsia. V. **metamorfopsia**.

9. Bibliografia citada i normes de referència

Incloem en aquesta bibliografia les obres que se citen en el text de manera abreujada i les normes de referència en aquest àmbit. No s'hi inclouen les obres que s'utilitzen com a exemple en diverses parts del llibre, perquè s'ha considerat més útil oferir-ne la informació bibliogràfica en el mateix punt del text en què s'esmenten.

CINB 2000

GREUTER, W. [et al.]. *International code of botanical nomenclature* [En línia]. Vienna: International Association for Plant Taxonomy, 2000.
<<http://www.bgbm.fu-berlin.de/iapt/nomenclature/code/SaintLouis/0000St.Luistitle.htm>> [Consulta: 22.01.2008]

DCVB

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll, 1983. 10 v.
ISBN 84-273-0025-5

GEC 1986

Gran enciclopèdia catalana. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986-2006. 28 v.
ISBN 84-85194-81-0

IEC 1990

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Documents de la Secció Filològica I*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1990. (Biblioteca Filològica; 19)
ISBN 84-7283-156-6

ISO 10241:1992

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO. *Normes terminologiques internationales: élaboration*

tion et présentation: ISO 10241:1992(F). Genève: ISO, cop. 1992.

ISO 1087-1:2000

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO. *Terminology work: vocabulary = Travaux terminologiques: vocabulaire: ISO 1087-1:2000(E/F)*. Part 1. *Theory and application = Théorie et application*. 2e éd. Geneva: ISO, cop. 2000.

ISO 12199:2000

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO. *Alphabetical ordering of multilingual terminological and lexicographical data represented in the Latin alphabet: ISO 12199:2000(E)*. Geneva: ISO, cop. 2000.

ISO 704:2000

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO. *Travail terminologique: principes et méthodes: ISO 704:2000(F)*. 2e éd. Geneva: ISO, cop. 2000.

ISO/IEC 10646:2003

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO; INTERNATIONAL ELECTROTECHNICAL COMMISSION, IEC. *Information technology: Universal Multiple-Octet Coded Character Set (UCS): ISO/IEC 10646:2003(E)* [Fitxer informàtic]. Geneva: ISO: IEC, 2003.

ISO/IEC 10646:2003/Amd.1:2005

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO; INTERNATIONAL ELECTROTECHNICAL COMMISSION, IEC. *Information technology: Universal Multiple-Octet Coded Character Set (UCS): ISO/IEC 10646:2003/Amd.1: 2005(E)*. Amendment 1. *Glagolitic, Coptic, Georgian and other characters* [Fitxer informàtic]. Geneva: ISO: IEC, 2005. 1 CD-ROM

ISO/IEC 14651:2001

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO; INTERNATIONAL ELECTROTECHNICAL COMMISSION, IEC. *Information technology: international string ordering and comparision: method for comparing character strings and description of the common template tailorable ordering: ISO/IEC 14651:2001(E)*. Geneva: ISO: IEC, 2001.

ISO/IEC 14651:2001/Amd.1:2003

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO; INTERNATIONAL ELECTROTECHNICAL COMMISSION, IEC. *Information technology: international string ordering and comparison: method for comparing character strings and description of the common template tailorable ordering: ISO/IEC 14651:2001/Amd.1:2003(E)*. Amendment 1. Geneva: ISO: IEC, 2003.

ISO/IEC 14651:2001/Amd.2:2005

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION, ISO; INTERNATIONAL ELECTROTECHNICAL COMMISSION, IEC. *Information technology: international string ordering and comparison: method for comparing character strings and description of the common template tailorable ordering: ISO/IEC 14651:2001/Amd.2:2005(E)*. Amendment 2. Geneva: ISO: IEC, 2005.

IUPAC 1987

UNIÓN INTERNACIONAL DE QUÍMICA PURA Y APLICADA, IUPAC. *Nomenclatura de la química orgánica: secciones A, B, C, D, E, F y H*. [Madrid]: Consejo Superior de Investigaciones Científicas: Real Sociedad Española de Química, DL 1987.
ISBN 84-00-06638-3

IUPAC 2007

INTERNATIONAL UNION OF BIOCHEMISTRY AND MOLECULAR BIOLOGY. *Recommendations on biochemical & organic nomenclature, symbols & terminology, etc.* [En línea]. London: IUPAC, 2007. <<http://www.chem.qmul.ac.uk/iupac/>> [Consulta: 21.01.2008]

IUPAC/IEC 1989

UNIÓN INTERNACIONAL DE QUÍMICA PURA I APLICADA. DIVISIÓ DE QUÍMICA ORGÀNICA. *Nomenclatura de la química orgànica: seccions A, B i C: regles definitives de 1979*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Consell Superior d'Investigacions Científiques, 1989.
ISBN 84-7283-132-9

IUPAC/IEC 1997

UNIÓN INTERNACIONAL DE QUÍMICA PURA I APLICADA. *Nomenclatura de química inorgànica: recomanacions de 1990*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1997.
ISBN 84-7283-360-7

RACEFN 1996

REAL ACADEMIA DE CIENCIAS EXACTAS, FÍSICAS Y NATURALES. *Vocabulario científico y técnico*. 3a ed. Madrid: Espasa-Calpe, 1996.
ISBN 84-239-9407-4

RAE 1726

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de autoridades*. Madrid: Francisco del Hierro, 1726.

RAE 2001

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. 22a ed. Madrid: Espasa-Calpe, 2001. 2 v.
ISBN 84-239-6814-6

Rafel 2002

RAFEL I FONTANALS, Joaquim. «Lexicografia». *Lexicografia i terminologia*. Barcelona: Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya, 2002. P. 5-138.
ISBN 84-9788-318-7

Índex

Taula de continguts	7
Introducció	9
1. Ordenació de termes	13
1.1 Ordenació sistemàtica	13
1.2 Ordenació alfabètica	19
2. Tipus d'ordenació alfabètica	21
2.1. Ordenació alfabètica contínua	21
2.2 Ordenació alfabètica discontinua	23
3. Particularitats de l'ordenació alfabètica	25
4. Criteris d'ordenació alfabètica	29
4.1 Primer nivell: les xifres i les lletres	30
4.1.1 Xifres	31
4.1.2 Lletres de l'alfabet llatí	33
4.1.3 Lletres d'altres alfabetes	34
4.2 Segon nivell: els signes diacrítics	35
4.3 Tercer nivell: les majúscules	35
4.4 Quart nivell: els caràcters especials	36
4.4.1 Signes de puntuació i altres signes auxiliars	36
4.4.2 Altres caràcters especials	37
5. Altres criteris singulars en l'ordenació alfabètica ..	39
5.1 Els subíndexs i els superíndexs	39
5.2 Els formats	40
5.3 Els afixos	40
5.4 Els homògrafs	43
5.5 Les indicacions gramaticals, morfològiques o lingüístiques dels termes	46
5.5.1 Els verbs en infinitiu en anglès	46
5.5.2 Els verbs pronominals en francès	47
6. L'automatització de l'ordenació	49
6.1 El GdT, el gestor de terminologia del TERMCAT ..	51
7. Annex 1. Exemple de llista ordenada	55

8. Annex 2. Exemples de tipus d'ordenació.	59
8.1 L'ordenació en la vida diària.	59
8.1.1 L'ordre alfabètic	59
8.1.2 L'ordre numèric.	60
8.1.3 L'ordre serial	61
8.1.4 L'ordre cronològic	63
8.1.5 L'ordre espacial	65
8.1.6 L'ordre procedimental	66
8.1.7 L'ordre protocol·lari.	67
8.2 L'ordenació en els àmbits especialitzats	69
8.2.1 La taula periòdica.	69
8.2.2 La classificació decimal universal.	71
8.2.3 L'arbre de camp d'un diccionari	72
8.3 L'ordenació en la pràctica lexicogràfica i terminològica.	74
8.3.1 El <i>Diccionari català-valencià-balear</i>	74
8.3.2 El <i>Diccionari de la llengua catalana</i>	75
8.3.3 El <i>Gran diccionari de la llengua catalana</i>	76
8.3.4 El <i>Diccionario de la lengua española</i>	77
8.3.5 El Cercaterm	78
8.3.6 El Termium Plus	79
8.3.7 L'ordenació de les xifres	80
8.3.8 L'ordenació dels subíndexs.	82
8.3.9 L'ordenació dels caràcters especials.	83
8.3.10 L'ordenació dels afixos.	85
8.3.11 L'ordenació de les indicacions gramaticals, morfològiques o lingüístiques	87
9. Bibliografia citada i normes de referència	89

en primer terme

L'ordenació alfabètica sembla una operació senzilla, però una cosa és l'alfabet, i una altra cosa ben diferent, i força més complexa, és el procés d'ordenació alfabètica de les paraules o de les expressions formades per més d'una paraula. A més, s'ha de tenir en compte que les unitats terminològiques no estan exclusivament formades per les lletres de l'alfabet: també hi trobem xifres, diacrítics, caràcters especials, majúscules, formats tipogràfics, subíndexs i superíndexs, símbols, lletres d'altres alfabets, etc. A això encara s'hi pot afegir la dificultat d'intentar ordenar llistes multilingües.

Aquest volum se centra en els criteris d'ordenació que el TERMCAT aplica a les entrades dels seus productes terminològics. Aquests criteris són el resultat de la reflexió metodològica duta a terme pel Centre al llarg de la seva trajectòria, i preserven, pel que fa al català, els principis aprovats per l'Institut d'Estudis Catalans. També prenen com a referència les normes ISO, perquè l'aplicació dels estàndards internacionals constitueix una garantia de qualitat. I també s'hi recullen aspectes per als quals ha calgut establir criteris propis.

Les conclusions i els criteris adoptats poden ser d'interès per a un ampli col·lectiu d'especialistes en terminologia, lexicografia i moltes altres disciplines en què l'ordenació és imprescindible. L'objectiu d'aquesta publicació és donar-los a conèixer, debatre'ls, aspirar a estandarditzar-los i compartir-ne l'ús.

ISBN 978-84-9766-263-5

9 788497 662635